

II RIIGIKOGU

10. istungjärk. Protokoll nr. 345 (43).

1926. a.

II Riigikogu koosolek 25. märtsil 1926. a.
kell 5 p. 1.

Kokku on tulnud 91 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, siseminister **K. Einbund**, välisminister **A. Piip**, rahaminister **L. Sepp**, haridusminister **J. Lattik**, põllutöominister **H. Laretei**, teedeminister **O. Amberg**, kohtuminister **T. Kalbus**, kaubandus-tööstusminister **E. Verman**, sõjaminister **J. Soots**.

Päevakord:

1. Vangistuse seaduse muutmise ja sunnitööle ning asumisele saatmise seaduse kaotamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Tolliseadustiku muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Kaitseväeteenistuse seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

4. Seadus kodakondsuseta tööliste tööõnnetuste korral kindlustamise kohta — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

5. Riigiasutuste töö koondamise seaduse maksvuse pikendamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

6. Vene-Nõukogude vägede poolt tehtud sõjakahjude ja rekvisitsioonide tasumise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

7. Peremeheta-maade tarvitamise seadus — maakomisjoni ettepanek.

8. Laevasõidu riikliku laenufondi seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

9. Seisuslike varanduste osalise korraldamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

10. Hoolekandekohtute kaotamise seadus — III lugemisel.

11. Seadus krediidi määramise kohta riigikeskasutustele — III lugemisel.

12. Riigiametnikkude ja -teenijate palgasaduse („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923. a.) § 1. täiendamise seadus — III lugemisel.

13. Riigiametnikkude ja -teenijate palgasaduse osalise muutmise ja täiendamise seadus — III lugemisel.

14. Seadus eripõhikirjade ja -põhimääruste alusel tegutsevate riiklike ettevõtete ja asu-

tuste, samuti üksikute riigiasutuste valitseda olevate eriotstarbeliste kapitaalide kulude ja tulude 1926./27. a. erieelarvete kinnitamise kohta — III lugemisel.

15. Seadus Eesti ja Ameerika Ühisriikide vahelise sõprus-, kauba- ja konsulaarlepingu kinnitamise kohta — III lugemisel.

16. Alkoholi kaupade salaveo vastu võitlemise konventsiooni, selle lõpuprotokolli ja Eesti, Soome ning Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu vahelise kontrollivõõde kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

17. Konventsiooni kinnitamise seadus Eesti, Latvija ja Sotsialistlike Nõukogude Vabariikide Liidu vahel reisijate- ja kauba-veoraudtee otseühenduse üle — III lugemisel.

18. Riigiteenistuses seisvatele maamõõtjatele tükitöö pealt tasumaksamise seadus — III lugemisel.

19. Notaariuste kautsjoni muutmise seadus — III lugemisel.

20. Tallinna tehnikumi põhikirja muutmise seadus — III lugemisel.

21. Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seadus — III lugemisel.

22. Rahvasteliidu põhikirja 16. artikli I paragrahvi muutmise protokolli kinnitamise seadus — III lugemisel.

23. Eesti ja Soome vahelise merealuste kaablite korrashoidmise ja kasutamise lepingu kinnitamise seadus — III lugemisel.

24. Eesti ja Saksamaa vahelise kriminaal-asjus juriidilisest abiandmisest tekkivate kulude kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

25. Eesti ja Soome vahelise tööõnnetustest tekkivate kahjude tasumise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.

26. Eesti-Briti vahelise kurjategijate väljaandmise lepingu kinnitamise seadus — III lugemisel.

27. Eesti ja Läti vahelise kalakaitse ja kalaasjanduse korraldamise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.

28. Konsulaarseadustiku täiendamise seadus — III lugemisel.

29. Siseministeeriumi administratiiv osakonna asutamise seadus — III lugemisel.

30. Külgehakkavate- ja suguhaiguste registreerimise seadus — III lugemisel.

31. Lisarahukohtunikkude asukoha muutmise seadus — III lugemisel.

32. Rahukogude korraldavate- ja üldkoosolekute koosseisu muutmise seadus — III lugemisel.

33. Õppursõduritele maksuta õpiabinõude muretsemise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel.

34. Riigikohtu seaduse § 17. muutmise seadus — III lugemisel.

35. Ühingute ja nende liitude seadus — III lugemisel.

36. Ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seadus — III lugemisel.

37. Kooperatiiv-ühisuste ja nende liitude seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

38. Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seadus — III lugemisel.

39. Hoolekande seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

40. Kohtualluvuse ja rahatrahvide asendamise muutmise seadus piirituse salajase sisse- ja väljaveo ning salaja veetud piirituse varjamise asjus — II lugemisel.

41. Mõnesuguste kadumaläinud väärtpaperite hävinenuks tunnustamise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Juhkam.**

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**, vahepeal abisekretäär **L. Raudkepp.**

Koosolek algab kell 5.15 min.

I. Päevakorra Juhataja **M. Juhkam:** Avan Riigikogu vastuvõtmine. koosoleku.

Abisekretäär L. Raudkepp: Juhatusel nimel teen ettepaneku, võtta praeguse koosoleku päevakorda täiendavalt need päevakorrapunktid, mis läbi arutamata jäid ennelõunasel koosolekul. Ennelõunase koosoleku päevakorras olid need ära tähendatud nr. nr. 9—16 all. Teen ettepaneku, needsamad päevakorrapunktid tänasesse päevakorda võtta nr. nr. 7—14 all. Need on kõik seaduseelnõud I lugemisel.

O. Gustavson (stp): Teen ettepaneku, päevakorrast välja jätta punkt 9: seisusliikude varanduste osalise korraldamise seadus. See

on seaduseelnõu, mis kahtlemata pikemaid vaidlusi esile kutsub, ja kui see nüüd jääb sinna, kus ta praegu on, siis on küsitav, kas teisi päevakorra-punkte, mis temale järgnevad, võimalik on läbi arutada. Peale selle on see sarnane küsimus, mida ülepeakaela otsustada ei tohiks, seda rohkem, et kui see seaduseelnõu vastu võetakse, siis Tallinna tehnikum väga raskesse seisukorda pannakse.

V. Hasselblatt (sks): Teen ettepaneku, päevakorda täiendada — Papiniidu-Sindi-Eidapere-Lelle raudtee ja harutee Viluveri-Vana-Vändra ehitamise ja krediidi määramise seadusega, võttes selle seitsmendaks päevakorrapunktiks ja Papiniidu-Lelle raudtee ehitamiseks maade ja chituste võrandamise seadus — kaheksandaks päevakorrapunktiks.

V. Linnamägi (krst): Mina toetan härra Gustavson'i poolt tehtud ettepanekut ja lubaksin omale paar sõna ka selle põhjenduseks öelda. See päevakorra-punkt puudutab üht gilde varandust, nimelt Kanut-gilde maja üleandmist kaubandus-tööstuskojale. Selle üle on pikemaid vaidlusi peetud üldkomisjonis, ja viimane on suure enamusega selle seaduseelnõu, nii öelda, seisma pannud, või on ta arutamise vähemalt edasi lükanud. Seaduseelnõu poolt oli ainult kolm komisjoni liiget, teised olid vastu ja erapooletud. Seda otsust ei ole üldkomisjon teinud uisapäisa, vaid tähtsaid asjaolusid arvesse võttes. Meie teame, et gilded on jätnud õige suured varandused järele. Nende varanduste koguväärtus on terves riigis võib olla 200 miljonit mk. Nüüd tullakse seaduseelnõuga, mis peab nende suurte varanduste hulgast üheainsa varanduse küsimuse ära lahendama, nimelt Kanut-gilde maja küsimuse, kuna kõik muud gildede varandused jäävad selle seadusega puutumata. Gilded on meil ära kaotatud juba meie riigi algul, nende varandused on võetud riigi valitsemisele. Riik ei ole neid omaks tunnistanud, vaid ta on neid üksi valitsenud siamaani. Kui tahetakse gildede varanduse küsimus otsustada, siis peab see kahtlemata otsustatama täies ulatuses, ja ei saa üht või teist varandust välja noppida ja siis ühel või teisel ajal üksikult otsustada, vaid otsus peab ühel ajal kõigi varanduste kohta tehtama, kellele neid anda ja kellele on õigus neid saada. Sellest põhimõttest välja minnes osa üldkomisjonis liikmeid ja ka mina olime selle vastu, et see seaduseelnõu nüüd päevakorraile võiks tulla. Pealegi oleks aega küll olnud selle 5 aasta jooksul, mil gildede varandused valitsuse valdamisel, tähendatud varanduste kohta seisukohta võtta ja lõpuotsust teha.

Kuid seda ei ole tehtud. Kui on võimalik olnud 5 aastat kannatada, siis on ka võimalik veel pool aastat viivitada, kui tuleb uus Riigikogu kokku, ja valitsus tehku siis otsuse, arutades küsimust täies ulatuses, aga igatahes praegusel korral eelviimasel koosolekul enne Riigikogu lõppu niisugust tähtsat küsimust otsustada ei ole tõesti võimalik. See oleks juhuslik otsus ja võib olla isegi teatud meeleolu all tehtud, ja see ei ole õige asjaajamise viis. Sellepärast toetan härra Gustavson'i poolt esitatud ettepanekut ja teen ettepaneku, sel juhtumisel, kui härra Gustavson'i ettepanek ei peaks vastu võetama, paigutada päevakorra-punkt 9 päevakorra lõppu.

Teedeminister O. Amberg: Austatud Riigikogu liikmed! Mina toetan Vabariigi Valitsuse nimel härra Hasselblatti poolt tehtud ettepanekut, sellepärast, et see küsimus on väga kiire. Nagu teada Riigikogu liikmetele on meil praegu raudtee-ehitamine liinil seismas, sest et meil vastav seaduseelnõu puudub. Sellepärast palun mina Papiniidu-Sindi-Eidapere-Lelle raudtee harutee Viluvere-Vana-Vändra ehitamise ja krediidi määramise seadus seitsmendaks päevakorra-punktiks võtta ja päevakorra kaheksandaks punktiks Papiniidu-Lelle raudtee ehitamiseks maade ja ehituste võõrandamise seadus.

Juhataja M. Juhkam: Päevakorra kohta on tehtud järgmised ettepanekud: rkl. Hasselblatti poolt on tehtud ettepanek, võtta päevakorra seitsmendaks punktiks — Papiniidu-Sindi-Eidapere-Lelle raudtee ja harutee Viluvere-Vana-Vändra ehitamise ja krediidi määramise seadus ja päevakorra kaheksandaks punktiks — Papiniidu-Lelle raudtee ehitamiseks maade ja ehituste võõrandamise seadus.

Juhataja poolt on ettepanek, täiendada päevakorda järgmiste punktidega:

7. Linatööstuse laenu seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

8. Eesti ja Helveetsia vahelise kaubalepingu kinnitamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

9. Eesti-Briti kauba- ja laevanduslepingu kinnitamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

10. Eesti vabariigi ja Ameerika Ühisriikide vahel 28. oktoobril 1925. a. sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

11. Omavalitsuste maksuseaduste muudatuste seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

12. Papiniidu-Sindi-Eidapere-Lelle raudtee ja harutee Viluvere-Vana-Vändra ehitamise ja krediidi määramise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

13. Papiniidu-Lelle raudtee ehitamiseks maade ja ehituste võõrandamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

14. Nuhtlusseaduse §§ 354., 358., 359. ja sõjaväe nuhtlusseaduse §§ 232., 234. ning 240. muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Peale selle on rkl. Gustavson'i poolt ettepanek, päevakorra üheksas punkt — seisuslike varanduste osalise korraldamise seadus — välja jätta. Rkl. Linnamägi ettepanek on seesama, ainult sel juhtumisel, kui rkl. Gustavson'i ettepanekut vastu ei võeta, siis see päevakorra-punkt võtta viimaseks punktiks.

Kavatsen neid ettepanekuid hääletada selles järjekorras, nagu nad tehtud. Asun rkl. Hasselblatti ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Asun juhataja nimel esitatud ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Asun rkl. Gustavson'i ettepaneku hääletamisele — päevakorra üheksas punkt välja jätta. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 38 häält, vastu 11 häält, seega vastu võetud. Seega on päevakord kindlaks määratud.

2. E. Martinson'i sõnavõtmine isiklikus asjas.

Enne päevakorra juurde asumist on sõna isiklikus asjas rkl. Martinson'il.

E. Martinson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Riigikogu 17. märtsi koosoleku stenogrammidest leidsin, et sõjaminister kindral Soots on minu kõne kohta sõjalise kasvatusse asjus faktilise märkusena koosoleku lõpul järgmist öelnud:

„Härra Martinson selle seaduse arutamise juures muuseas ütles, et keskkoolide õpetajate päeval olla seal esitatud resolutsioon sõjaväelise õppuse sisseviimiseks koolidesse sedavõrd ebamääraselt, et selle vastu ei teatudki vaielda. Nüüd on mul korda läinud selle resolutsiooni teksti kätte saada ja ma luban enesele seda ette lugeda. Koosolek ise on kesk- ja kutsekoolide juhatajate ning koolinõunikude päeval 16.—17. septembril 1925. a. vastu võtnud resolutsiooni. Seal on muuseas öeldud: „Kesk- ja kutsekoolide juhatajate ning koolinõunikude päev tunnistab tungivalt tarvilikuks Eesti iseseisvuse kaitse kindlustamiseks kiires korras maksmata panna kõikides vabariigi õppeasutustes, eriti

aga kesk- ja kutsekoolides, meesõpilaste sõjaline ettevalmistus, milleks haridusministeeriumil kokkuleppel sõjaministeeriumiga vastavad juhtnõõrid välja töötada tuleb.“

Nii kindral Soots'i sõnad stenogrammide järgi.

Selle kohta pean järgmist seletama: minu kõne stenogrammid ei leidu ütelist, et nimetatud resolutsioon olla koosolekul esitatud sedavõrd ebamääraselt, et selle vastu ei teatudki vaielda. Eespool tsiteeritud resolutsioon on tõesti esitatud. Tema üle on kõneldudki. Kuid mitmed isikud, kellelt mina olen asja kohta selgust pärinud, tõendavad, et seda resolutsiooni ei ole hääletatud, vaid ta materjalina ministeeriumile üle antud, nagu kaugelt suurem osa esitatud resolutsioone. Rkl. härra Bauer'i ütelse järgi on resolutsioone ette lugema hakatud koosoleku viimase päeva öösel umbes kella 11 ajal, mil kaugelt suurem hulk koosolekust osavõtjaist juba koosolekult lahkunud oli, nii et hääletamisel üldse suurt mõtet ei olnud, ja pealegi oli raske kõiki resolutsioone hääletada, kuna neid oli väga palju, kui ei eksi, siis umbes 2 ja pool sada. Sellepärast võttis koosoleku juhataja haridusminister härra Rahamägi kaugelt suurema osa resolutsioone, nende hulgas ka kõnealoleva resolutsiooni ministeeriumile materjaliks. Seda kinnitab muuseas ka Tallinna poeglaste kommertskooli direktor härra Kiisel, kelle referaat koosoleku lõpu poole oli ja kes sellepärast kunni koosoleku lõpuni koosolekul viibis ja kindlasti mäletab, et kõnesolevat resolutsiooni ei ole hääletatud. Nii siis olen mina asjast osa võtnud isikute tunnistused esitanud. Arvan, et nad tõele vastavad.

Kuid peaaraskus kõnesolevas küsimuses ei olegi selles, kas teatud resolutsioon vastu võeti või mitte, vaid selles, mis sisu sellel resolutsioonil oli. Ja sõjainistri poolt tsiteeritud resolutsioon just kinnitab neid väiteid, mida mina esitasin, sest seal on tähendatud, et haridusministeeriumil, aga mitte sõjainisteeriumil tulevad kokkuleppel sõjainistriga kokku seada vastavad juhtnõõrid meesõpilaste sõjaväeliseks ettevalmistuseks. Nii siis otse vastupidine seisukoht sellele, mis oli seaduse tekstis, mille järgi sõjaväelise kasvatus kontrollimine koolides oli antud sõjainistri võimupiiri. Minu kõne sihiks oli just tähelepanu juhtida sellele dualismile, mis kooli valitsemise alal maksma hakkaks, kui seaduse tekst esitatud kujul oleks vastu võetud, ja minu ettepanekul kustutaski Riigikogu seaduse tekstist vastava ebamäärase osa maha. Nii siis ei ole kindral Soots'i

poolt tsiteeritud resolutsioon asitõenduseks mitte tema, vaid minu väidetele.

3. Vangistuse seaduse muutmise ja sunnitööle ning asumisele saatmise seaduse kaotamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni muudatused 1—8.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Vangistuse seaduse muutmise ja sunnitööle ning asumisele saatmise seaduse kaotamise seadus“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmistele muudatustega:

1. § 152, teine lõige vastu võtta: Vangimajade peavalitsus tasub politseiülematele ja vallavalitsustele karistusalluste ülalpidamise kulud peavalitsuse krediidist eelmise aasta andmetel määratud keskmise vahialuse päevatoidu hinna järgi.

2. § 219, eelviimane rida: kustutada „selle kohta“.

3. § 312, esimene rida: kaitsealluste, p. o. katsealluste.

4. Sealsamas, kolmas rida: peale, p. o. pärast.

5. § 318 vastu võtta: Vangiroodulased viiakse paranejate liiki vangimajaülema ettepanekul vangimajade peavalitsuse ülema otsusega.

6. § 341, teine rida: neis kohtade puudusel, p. o. ruumi puudusel neis.

7. § 345: kohuslikult, p. o. kohuslikult.

8. § 359: peale, p. o. pärast.

4. Tolliseadustiku muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni muudatused 1—22.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette, vastu võtta „Tolliseadustiku muutmise seadus“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmistele muudatustega:

1. I osa, teine rida: 42 märkus, p. o. 420-da märkus.

2. § 2. vastu võtta esimene lõige: Küsimuste otsustamiseks ühenduses kaebustega tolliasutuste peale, või mis tolliasutused ise esitavad tollitariifi käsitamise ja tolliseadustiku seletamise asjus, või missuguseid algatavad samas asjus eraisikud ja ettevõtted, asub

rahaministri juures alaline tollikomitee, kelle liikmeteks:

3. § 41 vastu võtta: Tolliasutuste tegevuse juures tarvisminevate blankettide ja raamatute vormid, kui nad eraldi ei ole ette nähtud käesoleva seadustiku lisades, määrab tollidirektor.

Ka seadustikus ettenähtud blankettide vorme võib tollidirektor muuta niivõrd, kui võrd sellega ei rikuta käesoleva seadustikuga maksmapandud tolli korra mõistet.

4. § 43, eelviimane rida: kustutada „nendele“

5. Sealsamas, viimane lõige, lõpuosa vastu võtta: poole ära tarvitada autasu määramiseks tolliasjus riigihuvide kaitsmisel erilist hoolust ülesnäidanud ametnikkudele.

6. § 54, kolmas rida: toime panna, p. o. toimetada.

7. Sealsamas, üheksas rida: ei ole ära tähendatud, p. o. tähendamata.

8. Sealsamas, neljas rida lõpult: iseäralikkudes, p. o. erilistes.

9. Sealsamas, kolmas rida lõpult: mitte kättejuhatud, p. o. kättejuhatamata.

10. § 56, viies rida: kes laevameeskonna hulka ei kuulu, p. o. kes ei kuulu laeva meeskonda.

11. § 77, seitsmes rida: kapteni eest, p. o. kapteni asemel.

12. § 83, p. 1) lõpp vastu võtta: ja kaptenile kui laevajuhile pealepandud trahvid jne.

13. § 167, kuues rida: välja laskmise, p. o. väljastamise.

14. § 189 p. 1), 2): peavad olema, p. o. olgu.

15. Sealsamas, märkus 1, kolmas rida: ette panna, p. o. esitada.

16. Sealsamas, kuues rida: leitakse, p. o. selgub.

17. Sealsamas, viimane rida: kriminaalkorras, kui pettuse eest, p. o. kriminaalkorras pettuse eest.

18. § 284, esimese lõike eelviimane rida: siis loetakse oksjon selle kauba peale, p. o. loetakse selle kauba oksjon.

19. Sealsamas teise lõike kolmas rida: iseäraliku, p. o. erilise.

20. § 287, teine rida: ei ulata, p. o. ei küüni.

21. § 343, kolmas rida: ja muud abinõud, p. o. ja muud õppeabinõud.

22. § 402, märkus, kolmas rida: mitte alluvate, p. o. allumata.

Aruandja O. Gustavson (loeb):

„23. § 409, p. 3) algus vastu võtta: hariikul kaupade ja bagaashikollide tollirevidee-

rimisel, — kui need sisaldavad sisse- või väljaveoks keelatu kaupe ja asju ja viimased ei ole üldse ära tähendatud jne.“

Vahepeal on selgunud, et see paragrahv on võetud ühest vastavast seadusest sõna sõnalt ja sellepärast teen ettepaneku, tühistada see parandus.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud, seega on parandus tagasi lükatud.

Aruandja O. Gustavson (loeb):

„24. Sealsamas, p. 4) algus vastu võtta: postisaadetiste revideerimisel, — kui need sisaldavad sisse- või väljaveoks keelatud kaupe ja asju ja viimased pole jne.“

Samadel põhjustel teen ettepaneku, tühistada ka käesolev parandus.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud, seega on parandus tagasi lükatud.

Aruandja O. Gustavson (loeb):

„25. Sealsamas, p. 5) vastu võtta: reisijate bagaashi revideerimisel, — kui see sisaldab sisse- või väljaveoks keelatud kaupe ja asju ja viimased reisija poolt ei olnud üles antud temale enne revideerimist esitatud küsimise peale (§ 332).“

Samuti teen ettepaneku, ka see parandus tühistada.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud, seega on parandus tagasi lükatud.

Aruandja O. Gustavson kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega muudatused 26 ja 27.

26. § 418, kustutada sõnad: kolmandal real „arvatakse“, viiendal real „kantakse“, kuuendal real „määratakse“, kaheksandal real „ametnikkudele, kes“ ja lõpp järgmiselt vastu võtta: isiklikult nende kinnipidamise juures tegevuses olnud ametnikkudele arvestades igaühe osavõtmisega jne.

27. § 426, neljas rida: kustutada „niisuguste“.

Aruandja O. Gustavson (loeb):

„28. § 426, juurde lisada sõna: (endine).“

Selles on viga, peab olema mitte 426, vaid 428.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on muudatus ühes parandusega vastu võetud.

Aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega muudatused 29 ja 30.

29. Sealsamas märkus 1. viimane lause vastu võtta: Vastasel korral võib nendele trahvi määrata ainult tolliseadustiku VI jao § 402. järgi puuduliku järevalve eest.

30. Sealsamas, neljas rida: et laev jne., p. o. et laev või muu veoabinõu jne.

Aruandja **O. Gustavson** (loeb):

„31. § 451, viies rida: tolliasutuse poolt, tema nõukogu otsust mööda, p. o. tolliasutus tollinõukogu otsust mööda.“

Siin on kogemata välja jäänud sõna eest „tolliasutuse“ sõnad „jaotatakse ära“ ja sõna „tolliasutus“ eest sõna „jaotab“, palun selle sisse võtta.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on muudatus vastu võetud ühes aruandja parandusega.

Aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega muudatused 32 ja 33.

32. § 453, neljas rida: kustutada „kindlaks“.

33. § 403, märkuse neljas rida: pealelaadimise sündis, p. o. laeti peale.

5. Kaitseväge-teenistuse seadus — redakt-sioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni muudatused 1—54.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Kaitseväge-teenistuse seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. § 2 p. 1) lit. a): sunduslist aega ära teenima, p. o. sundaega teenima.

2. Sealsamas p. 2) vastu võtta: käsutusväs, kuhu kuuluvad kõik alalises kaitseväs sundaja ärateeninud meeskodanikud.

3. Sealsamas, p. 3) lit. a) vastu võtta: käsutusväs aja ära teeninud meeskodanikud.

4. Sealsamas, lit. b) vastu võtta: kõik kaitseväge-teenistuseks kõlbulikud 30—45-aastased meeskodanikud, kes mõnesugustel põhjustel ei ole ära teeninud sundaega alalises kaitseväs, ja

5. Sealsamas, p. 4) vastu võtta: maakaitseväs, kelle moodustavad.

6. § 8 lõpp vastu võtta: või neist kohustest seaduslikul alusel vabastamata.

7. § 15 p. 2) vastu võtta: III järgu reservväelastele — alates selle aasta algult, mille vältel nad saavad 18-aastasteks, kunni alalises kaitseväkke sundaega teenima astumiseni.

8. § 17 vastu võtta: Maakaitseväge jaguneb kolme järku: I järku arvatakse kõik reservväe I järgus aja ärateeninud kodanikud; II järku arvatakse kõik reservväe II järgus aja ärateeninud kodanikud ja ka kõik § 2. p. 4 — b nimetatud isikud; III järgu moodustavad § 2. p. 4 — c nimetatud kodanikud.

9. § 19, kaheksas rida: Nende... vastuvõtmine sünnib peale, p. o. Neid võetakse... pärast.

10. § 21, teine lõige vastu võtta: Pärast tegelikku kaitseväge-teenistusse vastuvõtmist meriväkke või merikindlustesse määratud kodanikkudele võib sõjaminister teenistusse ilmumise tähtaegu eelpool nimetatud tähtaegadest edasi lükata kõige rohkem kunni viie kuuni.

11. § 22, teise lõike algus vastu võtta: Kui sõjaminister määrab erilised teenistusse ilmumise tähtpäevad sundaega teenima kutsutud keskkooli ja kõrgema haridusega noormeestele, loetakse neile jne.

12. § 32 viimane lause vastu võtta: Väeosaülemal on õigus puhkusest ilma jätta teenistuskohustusi halvasti täitvaid kaitseväelasi jne.

13. § 33, teine rida: jooksul, p. o. vältel.

14. § 35, eelviimane rida: ...aasta jooksul, millal nemad, p. o. ...aasta kestel, mil nad.

15. § 37, teine lõige, 1. ja 3. rida: võetakse... arvesse, p. o. arvestatakse.

16. § 39: pensioni saamine sünnib, p. o. antakse pensioni.

17. § 41, teine rida: mitte kõlbulikke, p. o. ebakõlbulikke.

18. § 42, esimese lõike viimane rida: tervislise seisukorra üle, p. o. tervise üle.

19. § 41 viimane rida ja § 42 kolmanda lõike teine rida: kindlaksmääramist, p. o. kindlakstegemist.

20. § 45 neljanda lõike viimane rida: vabastatakse hoopis, p. o. vabastatakse täiesti.

21. § 48, seitsmes lõige, kuues rida: lisatud olema, p. o. lisatama.

22. § 50 kolmanda lõike teine rida: niisuguse koha peal teenib, p. o. teenib kohal.

23. Sealsamas, eelviimase lõike viimane lause vastu võtta: Nimekirjades tähendatakse, mis ajani annab teatav koht ajapikendust.

24. § 51 algus vastu võtta: Käsutus-, reserv- ja maakaitseväelaste õppuste otstarbeks tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumise korral antakse peale käesoleva seaduse § 44. ettenähtud juhtumiste eelmise (50.) paragrahvi pp. 1. ja 2. tähendatud isikutele, kui nad kuuluvad õppustele kutsutavate hulka, jne.

25. § 53, kolmas rida: kui tarvis, p. o. tarbekorral.

26. § 55, neljas rida: mille koosseis on järgmine, p. o. kes koosneb.

27. § 64 esimese lõike lõpp vastu võtta: kusjuures nad peavad esitama oma vanust ja haridust tõendavad dokumendid.

28. Sealsamas, teine lõige vastu võtta: Välisriikides viibivad kutsealused peavad ennast Eesti konsulaatides teatama.

29. § 65 teine rida: kahtlust äratavad, kas nad õiged on, p. o. näivad ebaõiged.

30. § 66 p. 2) algus vastu võtta: isikud, kelle vanuse kohta puuduvad kindlad andmed jne.

31. § 69 viimane rida vastu võtta: Kogukonna valitsused peavad kaebused läbi vaatama ja nende põhjendatuse korral nimekirjad vastavalt ära parandama.

32. § 82 p. 2) vastu võtta: need, kes püüdsid vabaneda pettuse teel kaitseväeteenistusest.

33. § 86 kaheksas rida vastu võtta: vältel pärast nimetatud isikute kaitseväeteenistusest vabastamist neid uuesti kaitse-

34. § 90 kustutada esimeses reas „teenima“.

35. § 95 teise lõike lõpult kustutada „järgmisi isikuid“.

36. Sealsamas, kolmanda lõike viimases reas: neid, kes ei valda riigikeelt, p. o. riigikeelt mittevaldajaid.

37. § 96 teise lõike eelviimane rida: mitte lõpetanud, p. o. lõpetamata.

38. § 97 üheksas rida: peale eksami ärandmist, p. o. pärast eksami õiendamist.

39. § 109, lõpul: täpisealt peab kinni pidama, p. o. tuleb täpselt kinni pidada.

40. § 110, neljas rida: mittealluvate, p. o. allumata.

41. § 118 teine lõige: Istumata, p. o. kandmata.

42. § 128, kolmas rida, ei loe, p. o. ei tunnusta.

43. § 143 p. 1) vastu võtta: Iga valla- või alevivalitsus oma piirkonnas elutsevaid;

44. Sealsamas, p. 2) vastu võtta linna politseiasutused vastava linna piirkonnas elutsevaid;

45. Sealsamas, p. 3) vastu võtta: omas kaitseväe ringkonnas kaitseväe ringkonna ülem piirkonnas elutsevaid.

46. Sealsamas, viimane lõige, teine rida: on pandud politsei peale, kuulub politseile.

47. § 147, neljas rida: üles andma, p. o. teatama.

48. § 163, teine rida: mitte astunud, p. o. astumata

49. § 188 teine rida: 45 aastat vanaks, p. o. 45 aastaseks.

50. § 207, viimane sõna: seadustele, p. o. seadlustele.

51. § 213, teine rida: sõja nuhtlusseaduse järele aja jooksul, p. o. kaitseväe kriminaal seaduste järgi aja vältel.

52. Sealsamas, p. 1) mittetäitmise, p. o. täitmatajätmise.

53. § 220 viimane rida: kelle käest... saanud oli, p. o. kellelt oli saanud.

54. Lisa § 48 j. § 2 teine rida: ei ole ära tähendatud, p. o. tähendamata.

**6. Kodakond-
suseta tööliste
töö-õnnetuste
korral kindlus-
tamise seadus
— redaktsioon.**

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette, vastu võtta „Kodakondsuseta tööliste töö-õnnetuste korral kindlustamise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul.

**7. Riigiasutuste
töö koondami-
se seaduse
maksvuse pi-
kendamise sea-
dus — redakt-
sioon.**

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette, vastu võtta „Riigiasutuste töö koondamise seaduse maksvuse pikendamise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul.

**8. Vene-Nõu-
kogude vägede
poolt tehtud
sõjakahjude ja
rekvisitsiooni-**

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vas-

de tasumise seadus — redaktsioon. tu redaktsiooni komisjoni ettepanek. Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette, vastu võtta „Vene-Nõukogude vägede poolt tehtud sõjakahjude ja rekvisitsioonide tasumise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul ilma muudatusteta.

9. Papiiniidu-Sindi-Eidapere-Lelle raudtee ja harutee Viluvere-Vana-Vändra ehitamise ja krediidimääramise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **V. Hasselblatt:** Austatud Riigikogu liikmed! Papiiniidu-Lelle-Eidapere raudtee ehitamise seadus on võrreldes Vabariigi Valitsuse eelnõuga kahes suhtes ümber töötatud. Sisuliselt selles suhtes, et see raudtee viidi üle Pärnu jõe paremalt kaldalt Pärnu jõe pahemale kaldale, peale selle tuleb ehitada haruraudtee Viluvere-Vana-Vändra, mille ehituskulud umbes 30 miljonit on. Raudtee pahemale kaldale üleviimise tõttu tuleb Sindi ja Tori vahel sild üle Pärnu jõe ehitada, mis läheb maksma umbes 25 miljonit marka. Sellega tõuseb tarvisminev summa 190 miljoni pealt 240 miljoni peale.

Vormiliselt on rahaasjanduse komisjoni poolt ainult üks väikene muudatus vastu võetud, nimelt ei ole komisjon mitte ainult krediiti määranud selle raudtee ehitamiseks, vaid ka kooskõlas Vene seadusandliku praktikaga raudtee ehitamise kulud kindlaks määranud. Sellega on siis selge, et see 249 miljonit peab ulatuma terve ehitustöö lõpetamiseks, aga mitte kuidagi viisi a konto krediidina. Silmas pidades, et see seaduseelnõu on esimene raudtee-ehitamise seadus meil üldse Riigikogus arutada, soovitan mina selle põhimõtte omaks võtta, nimelt igakord seadusandlikul teel kindlaks teha, kui suur on raudtee ehitamise kulu ja siis teises paragrahvis ära tähendada, kuidasviisi ja missugustest allikatest need kulud kaetakse. Käesolevas seaduses on ette nähtud, et need kulud 1926. kuni 1928. aastani teedeministeeriumi erakorralisest eelarvest kaetakse. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Aruandja **V. Hasselblatt:** Teen ettepaneku, käesoleva seaduse arutamise juures

kolmepäevasest vaheajast I ja II lugemise vahel loobuda.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

(Sekretäri kohale asub abisekretäär **L. Raudkepp.**)

10. Papiiniidu-Lelle raudtee ehitamiseks maade ja ehituste võõrandamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Kana:** Käesolev seadus on tingitud praegu vastuvõetud Papiiniidu-Lelle raudtee ehitamise seadusest. See seadus oli esialgul esitatud nime all „Pärnu-Lelle raudtee ehitamiseks maade ja ehituste võõrandamise seadus“, kuid pärast seda, kui eelmist seadust muudeti, raudteesihti muudeti, siis tuli ka see seadus vastavalt täiendada, ja suurendada küsitud maa arvu kuni 400 hektarini. Teen ettepaneku, see seadus I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja poolt on ettepanek, seaduseelnõu II lugemisele asuda kolmepäevase vaheajata I ja II lugemise vahel.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

11. Linatööstuse laenu seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Laarman:** Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Üheks tähtsamaks väljaveoaineks põllumajanduse alal on lina, ja alles läinud aastal jõudis või lina esimeselt kohalt välja suruda. Harilikult kõikus lina väljaveost saadud summa aastas 1 miljardi marga ümber, läinud aastal aga saadi või eest kaks-korda nii palju, kui lina eest. Lina külvipind on järkjärgult kasvanud, ja lina on järkjärgult suurema tähtsuse omandanud, iseäranis kui ülemineval aastal linahinnad väga kõrgel olid. Kahjuks on linaharimisel mitmesugused takistused ees. Uutel põllumeestel, asunikudel, puuduvad peale muude otstarbekohased sisse-seaded, ei ole sagedasti isegi rehte, kus lina kuivatada saaks. Kõik need asjaolud tingivad selle, et lina ümbertöötamise juures teisi abinõusid tarvitusele võtta, nagu see teistes maades, iseäranis naaberriigis Lätis ja Venes on juba ette võetud. Ka meie Abja linavabrikus, mis üks esimestest sellesarnastest Vene-

maal oli, on sellega algust tehtud. Tahetakse minna ühistegelisele alusele, asutades ühistegelised linaharimise asutused, kuid selleks puudub tarvilik kapitaal. Selleks väikese summa tahab võimaldada käesolev seaduseelnõu. Nimelt tahab ta anda riiklikku laenu linatööstusele, milleks läinud aasta lisaeelarve nr. 2-ses sisse on võetud 20-miljoni margaline summa. Tahetakse ka edaspidi eelarvesse sisse võtta summad, et linatööstust otstarbekohaselt edasi viia. Käesolev seaduseelnõu on rahaasjanduse komisjoni poolt vastu võetud niisugusel kujul, nagu ta Vabariigi Valitsuse poolt on esitatud, ainult § 4-as on ette võetud väikene muudatus laenu väljaandmise aja suhtes. Algukses oli põllutöoministeeriumi poolt esitatud ettepanekus ette nähtud, et laenu antakse 10 aasta peale 4%-iga, see muudeti aga pärast ümber 5 a. peale 4%-iga. Siin on aga vastu võetud 10 aasta peale 4%-iga. Muid muudatusi seaduseelnõus ei ole. Teen ettepaneku, see seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

M. Martina (stp): Austatud Riigikogu liikmed! See seaduseelnõu on jälle üks niisugustest, millega riigikassast, see on maksu maksjate poolt kokkupanud summadest, teatavatele ettevõtetele või teatud tööstusele tahetakse laenu anda. Ma ei vaidle selle vastu, vaid olen sellega päri ja ütlen, et linatööstusel, mis üks tähtsamatest meie põllumajanduse kõrvaltööstustest on, toetust on vaja. Kui ma siiski selle seaduse vastu kõnelen, siis sellest seisukohast välja minnes, et siingi toetust mõeldakse jällegi anda maksumaksjate kulul, nende maksumaksjate kulul, kellel sellest laenuandmisest otsekohest kasu ei ole. Sellepärast olen mina selle seaduseelnõu vastu.

Th. Pool (töer): Mina ei eita käesoleva seaduseelnõu vastuvõtmist, kuid minul oleks üks küsimine härra põllutöoministrile või aruandjale, kui ta selle peale vastata võib. Küsimus seisab selles, kuidas seaduses märgitud summat mõeldakse ära kasutada. Tema kasutamise viisist oleneb ära, kui võrd ta kasulik ja kui suur tulu ta meie põllumajandusele saab anda.

Minu arvates võib seda laenu mitmel teel teostada. Esiteks juba olemasolevatele ühingu-tele laenuks anda. Meie teame, et meil on mõned vabrikud, kes juba kauemat aega töötanud, kuid senni suuremal määral laenu tarvitanud. Nad on teataval määral selle haiguse läbi põdenud, mis teisedki tehased — liiga ennast laiutanud, ja tagajärg on see, et nad on majanduslikku kitsikusse sattunud. Neid laenu abil üles upitada ja välja päästa oleks raha mahamatmine.

Teine võimalus on uute vabrikute, uute tehaste ellukutsumine. Siin võib mitmel viisil talitada. Üks viis on, et suured asutused ellu kutsutakse, tehaseid teataval määral keskendades. Teine viis on, et katsutakse linaharimise tehaseid võimalikult laiali üle maa asetada üksikute kohalikkude punktide loomise teel. Minu isiklik arvamine on, et ainult viimane viis on otstarbekohane, ja sel juhtumisel tuleks käesolevat laenu pooldada. See viis teeb linatööstuse kättesaadavamaks, kuna praegune elu on näidanud, et suurtesse vabrikutesse lina kokkutoomine on väga raske. Olgugi, et töötamise võimalus suurtes vabrikutes ehk parem on, kuid lina võib siiski põllumeestele kätte ära mädaneda.

Mina soovin teada, missugust tüüpi tehastele on mõeldud laenu anda ja kui suurel määral mõeldakse ühe tehase peale laenu välja anda. Teiseks, kas on mingi üldine tehaste asutamise kava välja töötatud, ja kuipalju neid vabrikuid üldse vaja läheks, et kogu linatööstust mehaniseerida, et meie tervet linatööstust korraldada üle maa nii, nagu see näiteks piimaasjanduse alal teostatud on, kus kogu piim piimauhisustesse läheb. Võib olla, et aruandja saab nende kahe küsimuse peale vastata.

Juhataja M. Juhkam: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja M. Laarman: Härra Pool'i poolt esitati kolm küsimist: kuidas laenusumma mõeldakse ära kasutada, kas need asutused suured või väikesed tulevad ja kas kava on olemas? Need küsimised olid osalt alamkomisjonis arutamisel. Seal seletas Vabariigi Valitsuse esitaja, et tahetakse linaharimise asutuste ehitamisel kindla kava järgi käia, et niisugune nähtus ei korduks, nagu tuli ette piimatalituste asutamise juures, kus mõnikord tekkis ühispiimatalituse väga tihedalt ühte kohta. Näiteks on Väandras niisugune lugu. Seda tahetakse ära hoida.

Teiseks, kas need asutused suured või väikesed peavad olema? Muidugi peaksid ja võiksid lina ümbertöötamise vabrikud olla suurema ringkonna peale, sest lina on aine, mida saab kaugel kokku vedada, mitte nii väikese maa pealt, nagu piima. Lina võib ka kauemat aega alal hoida. Aga see ripub täiesti maakohast ära. Igatahes mõeldakse vabrik sinna asutada, kus lina paremini kasvab. Nii et käiakse ikkagi kindla kava järgi, aga selle juures arvab ministeerium, et tuleb rohkem väikeste vabrikute juurde jääda.

Kuidas summat mõeldakse kasutada? Siin ei ole kindlat kava veel ette nähtud, aga käesolev seaduseelnõu annab selle õiguse valitsusele.

sele. Selles mõttes on § 7 sisse võetud, kus öeldakse, et Vabariigi Valitsusel on õigus määrusi anda laenude valitsemise, väljaandmise, kindlustamise ja tasumise korra kohta. Seal on ka ette nähtud, et Vabariigi Valitsus selle järele valvaks, et neid asutusi nõnda loodaks, et nad üksteisele liiga lähedal ei oleks, et nad ikkagi kindla võrguna oleksid asutatud. Need olid küsimised.

Tähendan siinjuures, et alamkomisjon, kui ka rahaasjanduse komisjon selle seaduseelnõu vastu ei vaieldud, vaid selle enam-vähem üksmeelselt vastu võttis. Sellepärast loodan, et seaduseelnõu ka siin vastuvõtmist leiab.

Juhataja M. Juhkam: Aruandja poolt on ettepanek, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja M. Laarman: Teen ettepaneku, seaduseelnõu II lugemisele asuda ilma kolmepäevase vaheajata I ja II lugemise vahel.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

12. Eesti ja Helveetsia vahelise kaubalepingu kinnitamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Martna:** Eesti ja Helveetsia vaheline kaubaleping on Bernis 14. oktoobril 1925. a. alla kirjutatud. See kaubaleping on niisamasugustel alustel sõlmitud, nagu lepingud, mis meil viimastel päevadel siin arutamisel olid. Helveetsiaga ei ole Eestil läbikäimine just suur, aga võib olla, et selle lepingu sõlmimise tagajärjel läbikäimine mõlema maa vahel suuremaks kasvab. Eestil on väga tähtis Helveetsiaga kaubanduslikku lepingut sõlmida juba seda silmas pidades, et Helveetsia üks nendest riikidest on, kellel rahvusvahelises poliitikas suur tähtsus. Kaubanduslik leping Eesti ja Helveetsia vahel annab enamsoodustuse Helveetsiale ja vastastikku ka Eestile, ja reservatsioonid naaberriikidele, nagu Läti-, Soome- ja Venemaale on antud, on ka siin Eestile reserveeritud. Leping on väliskomisjonis ja rahaasjanduse komisjonis põhjalikult läbi arutatud, on mõlemas komisjonis vastu võetud, ja mina teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja M. Martna: Teen ettepaneku, seaduseelnõu II lugemisele asuda ilma kolmepäevase vaheajata I ja II lugemise vahel.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

13. Eesti-Briti kauba- ja laevanduslepingu kinnitamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Martna:** See leping on 18. jaanuaril 1926. a. alla kirjutatud. Selle kaubalepingu ajalugu on nõndasama pikk, kui eelmise juures, mis vastu võeti. Eesti ja Briti kaubanduslik läbikäimine on igatahes suurem ja selle tähtsa riigiga kaubanduslikku lepingut sõlmides on Eestil kahtlemata suured kasud silmas pidada. Need kasud on kaubalepingu sõlmimisel silmas peetud ja ka siin on see reservatsioon Eestile jäetud, mis meie poolt Lätile, Soomele ja Venele on lubatud. Ka see seaduseelnõu on väliskomisjonis läbi kaalutud ja vastu võetud ja samuti ka rahaasjanduse komisjonis. Teen väliskomisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja M. Martna: Teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu arutamise juures kolmepäevalisest vaheajast I ja II lugemise vahel mitte kinni pidada.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

14. Eesti vabariigi ja Ameerika Ühisriikide vahel 28. okt. 1925. a. sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Martna:** Käesolev kokkulepe puudutab meie võlga Põhja-Ameerika Ühisriikidele. See kokkulepe on 28. oktoobril 1925. a. alla kirjutatud. Konventsiooni põhimõtet on järgmised: Ameerika abiandmise komiteelt ostis toitlustusteeriium vilja, mille tasuks antud võlakohustustest on kustutatud 2, kokku \$ 1.785.767.72 väärtuses.

Riigi kaubaagentuuri andmetel osteti järgmisi kaupsid: toiduaineid — \$ 7.388.220.18 väärtuses; saapaid ja riideid — \$ 3.156.088.42 väärtuses; tubakasaadusi — \$ 571.447.25

väärtuses; autod ja mootorrattad — \$ 348.752.10 väärtuses; tehnikamaterjaale ja masinaid \$ 380.207.35 väärtuses; arstirohte — \$ 334.925.22 väärtuses; mitmesugused kaubad — \$ 59.772.47 väärtuses; kokku — \$ 12.239.412.99 väärtuses, Ameerika Ühisriikide arvete järgi. Tegelikult kättesaadud kaupade väärtus on vähem. Üks suurem saadeti hukkus aurulaev „Russil“. Kokkuleppe lõpusumma oli \$ 13.999.145.60, millest maharvati „J. Russi“ peal hukkunud kaupade arvel \$ 1.932.923.45, nii et jääb 12.066.222.15. Selle juurdekasvanud intressid kunni 15. detsembrini 22. a. 4¹/₄% — \$ 1.765.219.73, kokku \$ 13.831.441.88, millest lepingu sõlmimisel tasutud \$ 1.441.88, nii et fundeerimisele kuuluv võlg oli \$ 13.830.000. — Selle fundeerimise juures tuleb meeles pidada, millest härra välisminister siin täna juba oma kõnes rääkis, et lõpuliku sõlmimise juures läks korda osa sellest võlast, mis Eesti Taanile esialgselt 634.720 krooni suuruses võlgnes, Ameerika võla sisse liita.

Nii et Eestil seda Taani võlga enam maksta ei tarvitse, nagu ka hukkunud aurulaev „Russi“ kahjusid, mis Ameerika Ühisriigid maha on kustutanud. Tuleb meeles pidada, et Ameerika Ühisriigid selle mahakustutamise meie rasket majanduslikku olukorda silmas pidasid, ja ma loodan, et Riigikogu minuga ühel arvamisel on, kui meie seda käesoleva seaduseelnõu arutamise juures arvesse võtame ja tänuhulga meelde tuletame.

Kõik see materjal on Riigikogu liikmetele täielikult kätte saadetud, seaduseelnõu on rahaasjanduse komisjonis läbi kaalutud, ja rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja M. Martna: Teen ettepaneku, kolmepäevalisest vaheajast I ja II lugemise vahel käesoleva seaduseelnõu arutamisel mitte kinni pidada.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

15. Omavalitsuste maksuseaduste muudatuste seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **B. Oja:** Käesolev omavalitsuste maksuseaduste muudatuste seadus näeb ette muudatusi, mis ette võe-

tud valla- ja maakondade omavalitsuste maksu ülemäärade kinnitamises. Enne käis nende maksude kinnitamine siseministri võimkonda kokkuleppele rahaministriga. Praegune seaduseelnõu näeb muudatusi ette selles, et tulevikus jääb maksumäärade kinnitamine rahaministri võimkonda. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja B. Oja: Teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu arutamise juures kolmepäevalisest vaheajast I ja II lugemise vahel mitte kinni pidada.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

16. Nuhtl. seaduse §§ 354., 358., 359. ja sõjaväe nuhtl. seaduse §§ 232., 234. ning 240. muut- Et üldkommissjoni aruandja rkl. Kornel kohal ei ole, on sõna aruandjana komisjoni esimehel rkl. Jõeäär'il.

ning 240. muut- Üldkommissjoni aruandja **A. Jõeäär:** Lugupeetud härrad rahvasaadikud!

Käesoleva seaduseelnõuga suurendatakse karistust kroonu varanduse raiskamiste ja rahasummade omandamise eest arvesse võttes, et seda liiki kuriteod järjesti suurenevad ja praegused maksvad karistused küllaldaselt ei mõju. Üldkommissjoni vähendas karistusnorme üldiselt ühe astme võrra, võrreldes Vabariigi Valitsuse ettepanekuga.

Üldkommissjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja A. Jõeäär: Teen ettepaneku, seaduseelnõu II lugemisele asuda kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

17. Peremehta maade tarvitamise seadus — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja **Th. Pool:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu käib maade kohta, mis

Besti-Vene rahulepingu sõlmimise järele Besti piirkonda jäid, ja mille suhtes ühedki isikud ja kogukonnad senni maaomanikkudena veel esinenud ei ole. Käesolev seadus määrab ära, et valitsus teatava aja järele nende maade valdamisele asub ja need maad põlise tarvitamise ja omanduseks andmise seaduses ettenähtud alustel välja annab.

Maakommisjon võttis selle seaduseelnõu vastu üldistes joontes Vabariigi Valitsuse poolt esitatud kujul, ainult paari väikese muudatusega. Esiteks, pikendatakse aega, mille jooksul erasikud võivad oma õigusi maa valdamise suhtes esitada. Teiseks on parandus tehtud, mis seisab selles, et valitsusel tuleks eestkätt maaga rahuldada neid küllakondi ja maaühisusi, kelle maa piiri ajamisel poolitati.

Maakommisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

V. Grigorjev (vn): Господа народные представители. Перед вами небольшой по объему законопроект, но важный по содержанию, в нем крайне заинтересованы малоземельные приграничные крестьяне Печерского уезда и Занаровья. Они давно ждут от вас справедливого решения. Они требуют законного вознаграждения за потерянные свои земли при проведении границы с Советской Россией. Необходимо передать им бесплатно те земли, которые остались у нас, также отрезанные границы. В Советской России земли наших крестьян давно переданы бесплатно тем гражданам, у которых земля осталась за границей. То же самое и мы должны сделать. Это единственный справедливый выход из создавшегося тяжелого и запутанного положения. В этом смысле и будет мною внесена поправка при втором чтении.

Juhataja **M. Juhkam**: Aruandja lõpusõna ei tarvita. Panen käesoleva seaduse I lugemisel hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **Th. Pool**: Teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu arutamisel I ja II lugemise vahel 3-päealisest vaheajast mitte kinni pidada.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

18. Laevasõidu Rahaasjanduse kom- riikliku laenu- misjoni aruandja **E.**

fondi seadus — Masik: Käesolev seaduseelnõu, mis esitatud rahaasjanduse komisjoni poolt, on õieti kombinatsioon 2 seadusest. Riigikogu liikmete Kornel'i, Masik'u ja Teetsov'i poolt esitati eelnõu laenufondi kohta, ja paralleelselt on Vabariigi Valitsus omalt poolt esitanud eelnõu, mis rahaasjanduse komisjonis aluseks võeti lõpuliku seaduse väljatöötamiseks.

See seadus näeb ette laenu andmist laevade ehitamiseks, samuti ümberehitamiseks ja ostmiseks, mis muidugi tähtis on niihästi meie rannaühenduse teostamise, kui ka välisühenduse kohta. Kui suure tähendusega on riigile, et meie ühendusabinõud võimalikult areneksid, on arusaadav, nii et ma selle juures pikemalt ei peatu.

Tahaksin ainult nimetada, et praegu on maksev vastav Vene seadus, mille alusel niisuguseid laene välja võib anda. Kuid see seadus ei ole mõnes punktis meie oludele küllalt vastuvõetav, nii et praktilisest elust on välja tõusnud tarvidus kohasema seaduse järele, ja seaduseelnõu, mis Vabariigi Valitsuse poolt esitatud, näebki seda ette.

Pea tähendama, et väike krediit selleks otstarbeks on juba Riigikogu poolt läinud aastal vastu võetud. Kuid arvesse võttes, et kohast seadust ei olnud, ja et vana Vene seaduse järgi välja anda ei tahetud, sest et seal väga soodsad tingimused on, ja veel mõned teised põhjused, siis ei ole krediiti senni saadud kasutada. Sellepärast oleks soovitatav seadus veel selles Riigikogus vastu võtta. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, seadus I lugemisel vastu võtta.

J. Jans (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Käesolevat seadust lugedes ei ole iseäralikku asjatundmist tarvis, et otsusele jõuda, et niisuguse fondi asutamine ei ole midagi muud, kui nende kuulsakssaanud kraanide uuestiavamine, mis Eesti pangas inflatsiooni ärahoidmiseks kinni keerati. Ringkonnad, kes senni Eesti panga kaudu ilma ühegi aruta raha said, seal enam ei saa, ja nüüd on leitud teine tee: Riigikogu viimastel päevadel, — kui enam aega asjasse süveneda ei ole, esinetakse vastavate seaduseelnõudega, et Eesti riik oma rahasid jälle viskaks aknast välja.

Ma tahaksin kõigepealt küsida, missuguseid laevu siis õieti mõeldakse selle fondiga ehitada ja missuguseks veoks. Meil on Bestis laevaäridega ja laevanduse-ettevõtetega juba kadunud „Linda“ aktsiaühisuse päevist saadik kurbi kogemusi olnud. „Linda“ aktsiad on meil isegi ühe traagilise romaani pealkirjaks ja viimase aja laevanduse aktsiaühisused ei ole pare-

maid tagajärgi andnud. Meil on veel riiklikude ja ka erarahadega toidetud laevanduse-ettevõtete pankrotiküsimused lahendamata, ja nüüd tahetakse uuesti rahasid välja anda, et samadele ringkondadele, kelle suuremalt osalt kõigevähematki asjatundmist laevanduses ei ole, riigi rahasid kätte mängida, kuna neil eneset raha ei ole, nii et nad ilma ühegi isikliku riisikota võiksid siis äriühisusi ja ettevõtteid asutada, kus nad direktoriteks on senni, kui riigi raha otsas.

Minu teada on meie Eesti vabariigi ajal juba laevanduse-ettevõtteid asutatud ja neile laene antud. Kui ma ei eksi, siis kuskil Pärnumaal anti suur hulk metsa inimestele kätte, kes pidid laevanduse-ettevõtte käima panema, pidid laevu ehitama. Kuid kõige paremal ajal, kus laevadega midagi teenida võis, nad neid laevu ei ehitanud, ja minu teada raisati see laevaehituse mets põletispuudeks ära. Otsekohe kuritahtlik riigivaranduse raiskamine. Ja nüüd tullakse sellesama ringkonna inimeste poolt ja küsitakse, et andke meile veel raha. Mina tahaksin enne selgusele jõuda, kas nendel inimestel on mingisugust asjatundmist, kas nendel on küllalt vastutustunnet, et nad riigi rahadega opereerima võiksid hakata. See seletuskiri, mis siia juurde lisatud, see ütleb ainult, et inimestel mingisugust asjatundmist ei ole. See on algkooli viimase klassi õpilase kirjatöö, mis meile seletuskirja asemele esitatud. Minu teada oli meil laevanduse-ettevõtteid, mis vedasid prahti Karaiibi merel, ja kuskile Lõuna-Aafrikasse vedasid kaupa, aga mitte siin Eesti ja Balti rannikul. Siin aga selles seletuskirjas tahetakse tõendada, et nemad just meie juures need laevad käima panevad. Niisuguse seletuskirjaga väljatulemine näitab ainult seda, et rahatahtjatel ringkondadel mingisugust aimu ei ole meie majanduslikust olukorrast ega nendest võimalustest, mis laevanduse alal praegusel ajal olemas, ja kuidas võib niisugusel tingimisel otsustada rahasid välja anda. Mina leian veel teisi asjaolusid sellele seaduseelnõule vastuvaidlemiseks. Mis tähendab õieti laenufond? On hakatud laenufonde asutama, ja nüüd iga ministerium peab pangaks muutuma. Seaduses on öeldud, et laenude väljaandmist ja arvepidamist toimetatakse kaubandus-tööstusministeriumi poolt. Minu arvates peaksid ometi meie korralikud pangad, nii nagu see sünnib meil kiidetud Lääne kultuuri ringkondades, teatud ettevõtete finantseerimist korraldama. Meil tahetakse, et asjatundmatud riigiametnikud peavad igale isikule, kes tuleb sinna ja palvekirja esitab, nagu siin ühes paragrahvis ette on nähtud, raha välja kirjutama, ilma et ühtki rahalist kalkulatsiooni ette võetaks. (M. Laarman, põl: „Vanema klassi õpilane“,

nõnda ei räägi isegi vanema klassi õpilane.) Stiili asjus ma teie käest õpetust ei pruugi võtta, ja päevakorras ei ole stiiliküsimus, vaid rahalised põhimõtted. (M. Laarman'i, põl vahelhüüe.) Selle üle võib vaielda, kas minu üteldud on keelereeglite järgi korrapärased või mitte. (M. Laarman, põl: „Kultuur“ ei ütle midagi.) Rumaluse peale ei maksa vastata. Kui laenude näol midagi antakse, siis peab seda pangaasutuse kaudu teostama, ja kui riiklikku toetust antakse, siis ei ole see laen, vaid lihtsalt toetatakse teatud summaga teatud ettevõtet. Siin on aga just laenu tahetud, protsendid määratud jne. Igasuguste olemasolevate pankade kõrvale tekivad niiviisi meil veel ametiasutuste juures olevad pangad või raha väljajagamise asutused. Mina leian, et niisugust korda meie lubada ei või. Kust meie neid rahasid lõppude-lõpuks ikka võtame. Meie rahatagavarad peavad niisuguse riskeerimise juures kord lõpule jõudma ja siis tuleb krahh, ei tule ainult nendes asutustes, mida fondidega toetatakse, vaid ka üldine meie majanduslik krahh on paratamatu. Sellest peaksid ka fondide soovijad aru saama; kui nad sellest aru ei saa, siis toimetavad nad Eesti vabariigi vastu kuritahtlikult.

Mina tahaksin igal tingimisel teada saada, kuidas on lugu nende ringkondadega, laevanduse-ettevõtetega, kes laenu on saama tulnud; kuipalju miljonid tuleb korstnasse kirjutada meie laevanduse-ettevõtetesse väljaantud summadest. Minu teada ei ole need summad sugugi väiksed, ja need ettevõtjad laevanduse alal on ise kõige viletsamini toimetanud. Nad on oma seltsimehed paljaks teinud kõige alatimal kombel. Nendele ringkondadele mitte ühtki penni ei või Eesti rahvaesitus ülepea kaela lubada.

Ma teen ettepaneku, laevasõidu riikliku laenufondi seadus arutamisel ära võtta, et tulevane Riigikogu saaks kõiki neid küsimusi põhjalikumalt kaaluda ja põhjalikumalt neid kangujäänud ettevõtete asju käsitada.

M. Martna (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Ma pean ütlema, et seaduseelnõu arutamisest alam- ja rahaasjanduse komisjonis teated ja muljed, mis sealt saada võimalik oli, tõepoolest seda väljendust põhjendavad, mida minu parteisõber Jans siin praegu ette kandis. Meil kõneldi komisjonides palju sellest, et kaubalaevastik tähtis on. Selle juures ei kahtle keegi. Edasi juhiti tähelepanu selle peale, et meie mererand väga pikk on, ja et meil selle tõttu teatav õigus meresõidu peale on. Selle kõrval selgus aga, et meie praegune laevandus äriliselt sugugi kasutoov ei ole, ja seda tunnistavad ka need pankrottijäämised,

mis meil sellel alal teada on ja suured laenud, mis selle tõttu kaduma on läinud, või kaduma ähvardavad minna. Kõneldi ka sellest, et meie laevad mõnesugustel tingimistel siiski kasu toovad: rõhutati asjatundjate ja eriti nende eneste poolt, kes selle fondi loomist toetavad, et kui Eesti laevad kasu toovad, siis on see kasu võimalik ainult selle tõttu, et Eesti laevade meeskonnad teiste maade meeskondadega võrreldes märksa odavama palgaga teenivad. Tähendab, kui Eesti laevad kasu teenivad, siis ainult odavate palkade tõttu. Kuid need odavad palgad ei või ju igaveseks jääda. Kui neid odavaid palku ühel heal päeval enam ei ole, siis kaob seegi väikene tasu ära. (J. Sepp, mo: Aga kuhu need kõik ametisse lähevad?) Härra Sepp, Teie olete selles arvamises, et meie tööta inimesi laevadele madrusteks peame paigutama? See on siis teine koht, kuhu Teie töötatöölisi tahate juhata, sest Teie parteisõber Tonkman ja teised juhivad neid alati maale, kus ju alati palju tööd olla. Niisugune ettepanek ja niisugune arusaamine ei kõnele väga suurest majanduselu tundmisest. Igatahes on Eesti laevanduse seisukoht niisugune, et ta kasu ei too, ja kui tahetakse sel silmapilgul riigikassa kulul fondi luua, siis on see nii suur ettevaatamatus, kui ettevaatamatus üldse suur olla võib. Ja kui seda fondi tahetakse — nagu mina 10 minuti eest kõnelesin — riigikassa kulul teha, see tähendab, maksumaksjate kulul, siis on see täitsa andeksandmatu. Meie teame, et Eesti töölised mitte ainult laevade peal, vaid ka vabrikutes tööd teevad ja nii odava palga eest tööd teevad, et nad sellest vaevalt elada suudavad. Kui meie tööstuse produktid välismaal turgu leiavad, siis jällegi suurelt osalt selle tõttu, et meie töölise palgad nõnda odavad on. Austatud härrad! Teie mäletate, et arvatastviisi meie odavate palkade pärast „Dviigatel“ vabriku poolt valmistatud produkte Inglismaal vastuvõetavaks ei peeta. Meie tööstuse produktid on sedavõrd madalate palkadega valmistatud, et need Inglise turul võistlema

panekut — seaduseelnõu päevakorrast ära võtta.

K. Kornel (rhv): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahaksin paar sõna selle laenufondi kaitseks öelda. Käesoleva Riigikogu esimese eelarve arutamisel aruandja olles, pidasin tarvilikuks selle asja pealetähelepanu juhtida, kui väga tähtsa rahvamajanduse haru peale, mis meil kahjuks senni ajani meie valituse majanduspoliitikas kõrvale on jäänud, mille üle väga suurt kahetsust peab avaldama. Austatud härrad, ma ei tahaks teie tähelepanu pikemaks ajaks kõita, tahaksin ainult paar joont tõmmata.

Mul on meeles arvustik, mida ma kord juba ette kandsin, kui riikliku laevasõiduameti küsimus päevakorral oli. Nimelt meil läheb laevavedudeks terve miljard marka valuutat. Oleks väga hea, kui meie selle suure valuutakogu hulgast ühegi osa saaksime välja andmata jätta, see tähendab oma vedudest osa oma peale võtta. Kuid veel parem oleks, kui meie teiste maade eeskujul, kes seda ala õieti kasutades rikkaks on läinud, näiteks väikene Norra, et meie võiksime ka võõraste vedudega teenida. Ja see on ala, mis võiks kujuneda meil valuutallikaks. Ja teie teate väga hästi, et meie rahvamajanduse bilansis on meil väga raske tasakaalu kätte saada. Ka nende lühikeste aastate jooksul oleme pidanud kurvastusega nägema, et meie oma rahvuslikke krediite iga kord õieti ei ole mahutanud, oleme sinna mahutanud, kust nad nii kiiresti tagasi ei tule, kust nad enesega võib olla protsente tagasi ei too. Selle tagajärjel oleme kümneid ja sadasid miljonid kaotamata pidanud ja sellepärast oleks meil küllalt põhjust maha istuda ja järele mõelda, kas meie ei leiaks viimaks ala, mis elujõuline on, mis kasulik on, ja kus meie võiksime tegutseda tagajärjerikkalt. Ja just meie looduslik seisukoht isenesest kirjutab meile ette, et meie peame oma mereteid ära kasutama oma laevastiku loomiseks. Ja kui nüüd tahakse glgust selle asjaga, siis minu arvates on

ei kõlba. Ja siis nende kihtide kaudsete maksude kulul, nendest summadest, mis kaudsete maksude läbi sisse tulevad, sünnitame või loome meie ikka uusi ja uusi fonde. Selle tagajärg võib ainult see olla, et meie väljamõeldud ikka ja ikka kasvavad. Ikka on tarvis uusi tolle juurde panna ja vanu tolle tõsta. Niisugune majanduspoliitika juhtimine viib rahva suurde hädaohtu. See ei või ometi vabanduseks olla, et ettevõtjate ringkonnad niisuguste fondide ja toetuste läbi kasu saavad. See kasu ei kaalu seda üles, mis maksukoorem rahva peal tähendab. Neid asjaolusid silmas pidades toetan mina oma parteisõbra Jans'i ette-

see algus hilja tulnud, ta oleks pidanud palju varemalt tulema, juba meie riikliku iseseisvuse esimestel aastatel, kus võisime heldema käega olla, siis oleks pidanud see küsimus päevakorras olema. Kui ma II Riigikogu algupäevil sõna võtsin, tähendasin ma, et meie oleme selle asjaga hiljaks jäänud... (M. Martna, stp: Ma tänan jumalat, et Teid Eesti panga direktoriks ei valitud.) Väga hea, aga ma kahetsen väga, et Teie mitte Eesti panga direktoriks ei saanud. Võib olla, et Teie siis oleksite vähem teoretiseerinud ja rohkem praktilisemalt küsimuse peale vaadanud. Mina arvan, kui meie oleksime tol ajal selle asja

peale mõelnud, siis kui meil käed vabamad olid, kus meil summade määramine kergem oli, siis oleks õige aeg olnud selle asjaga algust teha. Ja tagajärjed, härra Martna, Teie ei vaidleks ka selle vastu, oleksid palju paremad olnud, kui kapitaali mahutamisel mõnele muule alale. Sellepärast ma ei saa kuidagi leppida, et nüüd, kus meie õieti selle asja algusega hiljaks jäänud, ettepanek tehakse, seda veel edasi lükata. See igatahes oleks minu arvates meie majanduspoliitika üks saatuslikum viga, nii tähtsat asja kahe silma vahele jätta. Sarnast asja ei anna meile tulevased põlved andeks. Toetan selle seaduseelnõu vastuvõtmist.

J. Jans (stp): Ma lisaksin oma seletusele veel järgmist juurde. See'p see asi on, et ei tea, kas meie sadamatest või kust on arvatud, et välisvaluutat laevavedude peale läheb, ja et meie peaksime katsuma oma laevaettevõtete asutamiseiga sellest osa enestele sisse kasseerida. See ongi aruandja ja selle seaduse kaitsjate nõrk külg, et nad ei too meile materiaali ja ei näita ära, kuidasviisi nad sellest miljardist välisvaluutat tahavad omale osa sisse kasseerida, ja missugused võimalused selleks on. Teie peate ometi arvesse võtma, et siin võistlejatega tegemist on, suurte riikidega, kellel palju suuremad võimalused on oma laevaliine toetada. (K. Kornel, rhv: Aga missugusel alal meil teiste riikidega võistlust ei ole?) No, ega te ise endid karvupidi üles tõsta ka ei saa. (Vahelhüüded paremalt poolt.) Noh, mis nüüd sellesse puutub, siis võime ka sellest rääkida. Ma ei ole kõike seda ette kandnud, mis minul asjast rääkida on, vaid olen lihtsalt kannatanud ja oodanud, et mitte riigile kahju teha. Ma tahaksin teada, missugused reaalsed võimalused on teil, et oma laevu käima saaksite panna. Ja siis — kui suur teenistusvõimalus oleks selle läbi. Siin ei anna teie mingisuguseid andmeid. Eestis ei ole ükski laevauhis senni isegi parematel tingimustel läbi löönud kui praegu, vaid nad on ikka pankrotti jäänud. Siin on muuseas alati toonitatud, et meie riigi laevad tulevad ära müüa. (Vahelhüüe: Sellepärast, et nad kahjuga töötavad.) Ja mispärast nad kahjuga töötavad? — Ikka sellepärast, et üldised tingimused laevanduse alal meile soodsad ei ole. (K. Kornel, rhv: Osalt sellepärast ka, et töötada ei oska.) Noh, kas ma siis ütlesin, et eraisikud, kellele laenu tahetakse anda, oskavad töötada. (K. Kornel, rhv: Peavad õppima.) Kas nad peavad õppima riigi kulul? — Ei, nad õppigu omal kulul või oma ärisõprade kulul. Ja siis leian mina, et kui mingisugusest laevandusest kõneleda, mida toetada võiks ja millel välja-

vaated oleksid meie praegustes oludes, oleks see meie kabotaash-laevandus meie oma randa-dadel. See on kõigepealt. Aga ma arvan, et seal on vististi isikud tegevuses, kes seda ilma ühegi riikliku toetuseta teostavad. Mis need härrad, kellele siin laenu tahetakse anda, tegema peavad hakkama, seda ei ole siin ette nähtud. Need ärid ja ettevõtted, mis Eesti vabariigi loomispäevil tegutsema katsusid hakata, need läksid Ameerikasse Karaiibi merde teenima. Nii ei ole minu arvates Eesti vabariigil võimalusi laevaliiniidele niivõrd järjekindlat teenistust garanteerida, et laevasõit meil ennast ära tasuks. Igal tingimisel toetavad võõrad riigid oma laevandust ja teevad meile igasuguseid takistusi. Käesolevast seaduseelnõust on näha, et ettevõtjatel, kellele sellest fondist krediiti tahetakse anda, endil mingisuguseid summasid ei ole, neil ei ole mingisuguseid kindlustusi pakkuda, ja see kindlustus, mis siin ette nähakse, nimelt see, et laeva võib pantida kunni 50%-ni ta hinnast, see on rahanduselt päriselt võimatu, sest laev on niisugune asi, mis igal silmapilgul võib hukkuda. Ja et riigi laenu kindlustada, peab laevu alati kinnitama. See on ka siin ette nähtud. Minu teada on praegusel ajal laeva kinnitamise hinnad nii kõrged, et kinnitamine ennast ära ei tasu. (Vahelhüüe.) Noh minul on ka veidi kinnitussasjaga tegemist ja ma tean, et Eesti kinnitusseltsid üldse oma veokinnitamise seisma pannud, ja muuseas on ka Inglis kinnitusseltsid laevade kinnitamisega kahju saanud. Sõjaajal chitati Inglismaal ja Ameerikas laevu palju juurde, nii et praegu on laevu niipalju, et laevaruumi üle jääb ja prahte ei saa. Sellega on aga prahihinnad kõvasti alla surutud. Igal tingimisel on see seaduseelnõu niisugune, et mingil viisil seda vastu võetavaks ei saa tunnistada. Kõigi nende andmete põhjal, mis käesoleva seaduseelnõu juures esitatud, on täiesti kindel, et laenufond lihtsalt väljavisatud ja kadumaläinud raha on, ja ühtlasi oleks see kahjutegemine Eesti rahva nendele kihtidele, kes maksusid maksma peavad.

K. Ipsberg (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Arusaadav, et see seaduseelnõu sotsialistliku rühma poolt vasturääkimist leiab ja leidma peab. (J. Jans, stp: See on meie riigi raha aknast väljapildumine.) Mitte nii, härra Jans, sotsialistid on veel suuremad rahaväljapildujad, kui mõned teised kihid, ja ikka mingisuguseks sotsialistlikuks otstarbeks. Siin on aga praegu eraettevõtete toetamisega tegemist, ja sotsialistid ei toeta ju kunagi eraettevõtteid, nende siht on sotsialismi poole minna, kommuniseerida, selle-

pärast ei või nad eraettevõtteid toetada. Vaadake, ma tuletan Riigikogule meelde, kolme aasta eest olid laevasõiduameti küsimused käsil. Siis tehti Vabariigi Valitsuse poolt ettepanek laevasõiduameti likvideerimiseks, sest leiti, et meie riiklik laevasõiduamet sarnases olukorras, nagu ta töötab, ja nende abinõudega, mis temal on, ei või konkureerida eraettevõtetega. Otsiti abinõusid ja teid, kuidas seda riiklikku ettevõtet kasulikult likvideerida, kuid siis olid samad sotsid selle vastu ja ütlesid, et laevasõiduametit ei tohi likvideerida, laevasõitu peab toetama, sest see on meie riiklik sissetulek, see on meie valuutaallikas. Ja täna räägivad nad laevasõidu toetamise vastu. See on õige sotsialistlik ilmavaade, mis nende kõnedest vastu kõlab, härra Jans ja teised peavad nii kõnelema, nad ei tohigi teisiti, sest kolm aastat tagasi kaitsesid nad riiklikku laevasõiduametit. Nüüd peavad nad eraettevõtte vastu rääkima, see on täiesti arusaadav. Kuid seesama laevasõiduamet on 1923. ja 1924. aasta jooksul kahju andnud 19+14 miljonit, see on kokku 33 miljonit. 1925. a. kahju tulemused ei ole veel teada, 1926./1927. a. a. peale oli eelarve kokku seatud 1 miljon margalise kasuga, kui aga seda eelarvet oleks hakatud põhjalikult läbi vaatama, siis oleks välja selgunud muidugi kahju. Siin tahetakse isikutele, kes laevaasjanduse juures on, nagu laevakaptenid, kes ise hommikust õhtuni töö juures on, kellele hädatarvilik on oma laeva põhjalikult parandada, öelda, et ei ole seda tarvis teha, mis meie inimesi ilmaaegu õnnetusse viime, nad ei oska rahaga ümber käia, hakkame parem kortereid ehitama! Jah, ma ütlen, korterid on ka väga tarvilikud ja head asjad, ega ma selle vastu ei räägi, aga kui meie natukene lähemalt asja peale vaatame, siis näeme, et asi ei seisa ainult selles, et teie võtate pliitsi kätte ja ütlete, kaks korda kaks on neli, mis iseenesest on selge, teie ei taha lihtsalt sügavamaid põhjusi uurida või uurite neid liiga ühekülgselt ja ei saa majanduslikkudest eluvooludest aru. Vaadake, nii on lugu, ja sellepärast ei saa ma kuidagi sotsiaaldemokraatliku rühma ettepaneku poolt olla, seadus tagasi lükata. Meie peame selle seaduse vastu võtma, peame vagusid ajama, et tagant järele vilja lõigata.

Teedeminister O. Amberg: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ei või ühe asja peale nii ühekülgselt vaadata, nagu siin härrad Martna ja Jans seda teevad. Siin otsitakse ja kardetakse millegi eest ja arvatakse, et kui laenu antakse, siis need ettevõtjad, kellele laenu antakse, ettevõttesse midagi ei saa panna, sest neil ei ole kapitaali. Kuidas Teie, härra Jans, seda teate? Teie võite rääkida ainult

mineviku kohta, aga tuleviku kohta ei saa Teie ometi midagi ette öelda, see Teie võimuses ei ole. Ma toon ühe väikese näite eraalgatuse alal meie Eesti lähemast minevikust. 15 aastat tagasi olin ka mina üks liikmetest, kes asutasid Tallinna laevauhisuse millegistki selleaegse härra Pitka agitatsiooni mõjul, ja ma pean ütleva, et selle 15 aasta jooksul see ettevõtte on jõudnud enesel hinge sees pidada. Võtame aga meie riigi laevasõiduameti, kes teenis esimestel aastatel üle 100 miljoni marga, kes sai riigi käest suure varanduse laevade näol, aga nüüd on see kõik läbi söödud. Praegu on komisjon selleks määratud, et uurida laevasõiduameti tegevust, ja ma pean ütleva, et viimaste aastate operatsioonid on õige kurvaks nähtuseks. Kõik see raha, mis 1919., 1920. ja 1921. aastal teenitud, on läbi, ja praegu on asi niikaugel, et ei suudeta kaptenitele palka maksta. Vaadake, see on see riiklik ettevõtte. Tallinna laevauhisus aga hakkas peaaegu millegistki peale ja on ka viimased rasked aastad suutnud ennast vee peal hoida, ja siis tulete teie siin ütleva, et kui antakse 50% laeva väärtuse peale laenu, et siis see raha on maha visatud. Härra Jans, ma toon ühe teise eraettevõtte, võtame Balti päästeseltsi, ka see ettevõtte on suutnud ennast vee peal hoida, kui rasked ajad ka ei ole olnud, mida aga riigi laevasõiduamet ei ole suutnud ja läheb vististi likvideerimisele. Kui praegune Riigikogu lõpusõna selles asjas öelda ei saa, siis peab seda järgmine Riigikogu tegema, et riiki veel suuremate kaotuste eest hoida, sest asjad on seal väga halvad.

J. Luur (krst): Austatud Riigikogu liikmed! Arutuseloleva seaduse kaitses tahaksin ka mina paar sõna öelda. Mitme aasta jooksul, kui sellelt kõnetoolilt riigi eelarvet arvustati, on mitu korda tähelepanu selle peale juhitud, et meie oma laevandust peame arendama ühel või teisel viisil. On tähelepanu juhitud ka selle peale, et meie laevanduse arendamine on kindlasti üks majandusharu, millest võiks riik sissetulekut saada. Kui see küsimus oli arutamisel riigi majandusnõukogus, siis moodustas riigi majandusnõukogu erikomisjoni selle küsimuse põhjalikuks läbikaalumiseks. Minul oli au olla ka üheks liikmeks selles erikomisjonis. Erikomisjoni tööst võtsid osa majandusteadlased, Eesti panga esitajad, teiste organisatsioonide esitajad jne. Erikomisjoni otsused võeti riigi majandusnõukogu pleenumis vastu, ja siit leidis käesolev seaduseelnõu oma algatuse Riigikogus, nii et sellel seaduseelnõul on selja taga ka juba väike ajalugu. Mina tahan käesolevat seaduseelnõu kaitsta, nimelt järgmistel põhjustel. Kõigil

on selge, et meie kodumaa geograafiline asend nõuab seda, et meie oma laevandusele tõsisemat tähelepanu peame juhtima, kui seda senni on tehtud. Praegu ei tea meie, kuidas areneb meie laevasõiduameti elu, kas ta likvideeritakse III Riigikogu ajal, või jääb püsima, seda meie ei tea, aga igatahes on üks asi selge, et meie oma laevandust peame arendama ühel või teisel teel. Kui statistilisi andmeid vaadelda laevanduse kohta, siis näeme, et 11—12% kõigest meie ekspordist ja impordist langeb Eesti laevadele, kuna aga 89% impordist ja ekspordist langeb väljamaa laevadele, tähendab, meie toetame väljamaa ettevõtteid, kuna oma ettevõtete peale tõsist tähelepanu ei juhi, mis minu arvates on ebanormaalne nähtus. Kui meie laevasõitu arendama ei hakka, siis jätame ka mitmed merimehed ilma tegevusest. Kes ajakirjandust vähegi on jälginud, see teab, kui palju meie merimehi Saksamaa sadamates endale tööd otsivad, et kohta saada väljamaa laevadele, mis aga suurte raskustega seotud, sest et väljamaalased ei lase kerge südamega Eesti merimehi oma laevadele teenistust otsima ja leidma, vaid seda tehakse ainult siis, kui see äärmiselt tarvilik on, kui ilma läbi ei saada, või kui tahetakse teenijate palka alla suruda, sest et meie merimehed asuvad teenistusse igatahes palju odavamate palgakadega, kui seda teevad väljamaa merimehed.

Edasi arvan mina, et meie ei tohi nii kaugele minna, et meie kõik oma laevasõidu usaldame väljamaalaste kätte. See oleks igatahes väga kardetav asi, kui meie riigikaitse ja julgeoleku küsimus ripuks ära väljamaalastest. See seisukord on igatahes vastuvõetamatu. Siin kardetakse jälle, et riigi raha pannakse mängu peale, antakse nendele ettevõtetele, kellel ei ole selleks osavust, ja seega riigi miljonid lähevad vett vedama. Aga siin ei ole ju tegemist suurte summadega, vaid siin on tegemist väikeste summadega, ja nendest protsentidest, mis esialgu väljaantud laenudest sisse tulevad, peabki laenufond kasvama. Kuidas seda laenu kavatsetakse välja andma hakata? Selleks näeb käesolev seadus ette, et Vabariigi Valitsus moodustab komisjoni kaubandus-tööstusministeeriumi juurde, kes iga laenusaja soliiduse läbi kaalub, kas võib talle laenu anda või mitte. Laenu võib anda kunni 50% laeva väärtusest, aga võib ka anda 10%, 20% jne. Meie vanad laevad lagunevad, ja meie ettevõtjatel ei ole võimalik oma kapitaaliga laevu remonteerida. Kui arvatakse, et siin ikka riigi rahaga on tegemist, riikliku äri, siis on see eksitus. Meie tööstusettevõtjad käivad väljamaal ja otsivad väliskapitaali, aga seal juhitakse otsekohe laenukaasajate tähelepanu selle peale, mis teeb teie oma riik sellel alal, kas ta annab midagi

oma kodanikkudele nende ettevõtete toetuseks. Ja kui selgub, et meie kodumaa neile midagi ei anna, siis imestatakse selle üle ja küsitakse, kuidas teie siis tahate meilt võlgu saada, kui teie oma kodumaa valitsus teile midagi ei anna. Kui aga nähakse, et meie oma valitsus midagi annab, siis on meie inimestel palju kergem väljamaalt laenu saada, et oma ettevõtteid elustada. Sellepärast arvan mina, et need põhjused on sedavõrd kaaluvad ja asjalikud, et me seda kõike peame arvesse võtma, et meie peame käesoleva seaduseelnõu I lugemisel vastu võtma, et meie ühe oma tähtsa majandusharu, laevanduse, saaksime paremale järjele seada, kui ta senni olnud. Vaadake ainult, mis teevad taanlased, mis teeb Norramaa sellel alal. Väiksel Taanimaal on 750 oma kaubalaeva praegu olemas, ja need laevad annavad ometi välisvaluutat. Kui Taani kroon on praegu tugevalt tõusmas, siis võime igatahes seda arvesse panna osalt sellele, mis nad laevanduse alal on ära teinud.

M. Martna (stp): Härra Ipsberg pidas muidugi jälle tarvilikuks sotsialistide kahjulikkusest maarahvale ette lugeda. Kui laevasõiduameti kahju sotsialistide konto peale tuleks panna, siis küsiks minna härra Ipsbergilt, kelle konto peale tulevad need kahjud panna, mis riigimõisate pidamine toonud on ja toob? Näiteks kelle konto peale paneb ta siis riigitrükkikodade kahjud? Minu teada ei ole need sotsialistide asutused. Minu arvates ei ole laevasõiduamet sotsialistide asutus, vaid sotsialistid toetasid seda ja toetasid ka praegu kui riiklikku asutust ja eeldavad, et kui seda asutust juhiksid suured inimesed, siis ei tarvitseks kahjud nii suured olla, kui neid asutusi ei juhataks eraettevõtjad, kes igas kohas eneste kasuks profiiti sisse lüüa tahavad. Needsamad kaptenid, needsamad sõiduosavad mehed, kelle heaks teie seda fondi luua tahate, on need, kes enestel riigi kulul kasu saada arvavad õiguse olevat... Mis laevasõiduametisse eriti puutub, siis on see üsna kindel, kui teie laevasõiduameti ära kaotate, et sellega ühes ometi neid laevasõiduameti poolt ülalpeetud liine ära kaotada ei või. Sest nende liinide ülevõlpidamine on tingimata tarvilik. Nende ülevõlpidamine on rahva eluline vajadus. Kui need liinid annate eraisikute kätte ja siis need miljonilised toetused kokku arvate, mis nende liinide ülevõlpidamise peale tahes või tahtmata välja maksma peate, siis ulatavad need kahjud või väljaminekud igatahes ka miljonitesse. (Vahelhüüe.) Võib olla, et nad väiksemad on, muidugi nad on sedavõrd väiksemad, kuipalju üksikud inimesed enestele rahvuslikke kapi-

taale loovad. Niipalju võivad nad küll vähemad olla, see on õige. Aga ma olen üsna julge, kui niisugune liin kellegi eraettevõtja kätte läheb, siis tema väljaminekuid riik kontroleerida ei saa, see on kindel. Kui ta puudujääk on 10 miljonit, siis nõuab ta 20 miljonit ja ütleb, et alla 20 miljoni ma seda liini üleval pidada ei või, tehke mis te tahate. Ja et liin seisma ei või jääda, siis peate võib olla, talle nõutud summa maksma. (Vahelhüüe.) No, meie oleme luulekirjandusega mõlemad kuidagiviisi tuttavad! Mina ennast luuletajaks ei pea. Ma vaatan asjadele ikka võimalikult tõsiselt näkku. Mis edasi laevanduse toetamisesse puutub, siis ei salga mina ega ka minu parteisõber Jans, et see toetus vajalik võib olla, aga meie ei saa raha, nii öelda maa seest välja tampida. Missugused õigused on riigimeestel, olgugi ettevõtet tulevikus kui kasulikud tahes, neid maksumaksjate kulul toetada, maksumaksjate raha intressi peale panna, kaotamiseks välja anda, seda õigust ei ole ühelgi riigimehel. (K. Kornel, rhv: Ega siis kaotamiseks.) Näidake, et kaotusi karta ei ole. Minu parteisõber näitas juba siinsamas, ja endiste kaotuste peale toetades peab seda eriti veel tõenäoliseks pidama, ja mehed ise, kes praeguses laevasõiduametis tegevad on, toonitavad, et laevaliinid ilma riikliku toetuseta kasu tuua ei või, vaid riik peab neid odavate laenudega ja kõiksugu teiste abinõudega toetama. Meie ei saa nõndapalju võid ja sealihäid välja vedada, et seda igal nädalal laevataied Inglismaale saata oleks. Aga kui meil oma laevaliinid käimas, ja kaup mitte küllalt vedada ei ole, siis töötavad need liinid kahjuga. Praegu on seisukord niisugune, et väljamaa laevadel Tallinna tuua kaupasad olla, aga siit pidada nad tühjalt tagasi minema. Aga oma laevaliinisid ülal pidada, ainult poole koormaga liikuda lastes, maksaks riigile ja rahvale palju miljonid. (K. Kornel, rhv: Nad võivad ka teiste riikide sadamate vahel käia.) Mitte nad ainult ei või, vaid nad peavad seda tegema. Laevasõit on rahvusvaheline äri, ja laevomanik ja kapten katsub ikka sinna minna, kus ta paremat kasu saab. See peabki ta siht olema kapitalistlikus ühiskonnas. Ja see oleks õige rumal kapten, kes oma laeva Tallinna sadamas sisse külmada laseb, kuna tal võimalik oleks lahtises vees sõita ja teenida. Needsamad härrad laevasõidu toetajad ja selle fondi luua soovijad, nemad saavad sellest väga hästi aru. Kui nad komisjonis sellest räägivad, siis ütlevad nad, et laevasõit on rahvusvaheline äri, miski muu äri ei ole nii rahvusvaheline kui laevaäri. Et teie oma kaupasad, või ja liha võiksite oma laevadega

Inglismaale või Stettiini vedada. Mis Taani ja Norrassa puutub, siis, minu härrad, kui teie tahate mingisugust võrdlust teha, siis peaksite sellega algama, kui te näitaksite, missugusel viisil Norra ja Taani oma laevandust toetasid ja toetavad. Need riigid on üle 1000 aasta vanad, ja teie tahate nendega mõõta meie laevanduse fondide ja loomise võimalust, kuna Eesti alles mõned aastad iseisvana on püsinud. (Teedeminister O. Amberg: Teie toote ikka muidu Shveitsi eeskujuks, miks Teie seda nüüd ei tee?) Kulla härra minister, Teie tahtsite ka kord nalja teha, aga see katse ei õnnestunud. Kui mina Shveitsist mõned asjad eeskujuks toon, siis ei ole see sel kombel, et ma niisuguseid nõuandmisi annan, nagu Teie sõbrad siin. (L. Johanson, stp: Härra minister tegi niisutatud nalja.) See oli tõepoolest niisutatud nali.

Juhataja M. Juhkam: Kuna Riigikogu koosolek on 2 tundi kestnud, kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 7.25 min.

Pärast vaheajaga jätkub koosolek kell 7.45 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Juhkam**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Juhataja M. Juhkam: Riigikogu koosolek kestub.

J. Jans (stp): Vaidlustest on ometi kasu olnud. Nende seletustest, kes seda eelnõu kaitsevad, on täiesti selgeks saanud, et mitte üksi sotsialistide poolt toetatud laevasõiduamet pole kahju saanud ja raskes seisukorras, vaid ka soliid laevasõiduärid on raskustesse sattunud ja vajavad toetust. Selle laevasõidu fondi asutamise tahtakse neile vastu tulla, ja et nii otsekohe ei juleta toetuseandmisega esineda, siis tahetakse summad välja anda laenu näol, et pärast neid tarvilikul juhusel korstnasse kirjutada. Teistviisi härra Amberg'i ja härra Luur'i seletustest aru saada võimalik ei olnud, kui et ka soliid laevasõiduärid on raskes seisukorras. Siin on see punkt, mis pärast õieti selle seaduseelnõu vastu peab vaidlema. Ei tulla otsekohe seletama, milles see asi seisab, vaid püütakse varjatult tegutseda, ja see äratub umbusaldust, sellepärast peab tingimata niisuguste seaduseelnõude vastu sõna võtma. On ju teada, et laevasõiduäridele mitmel

otstarbel toetust antakse ja seda tehakse nimelt ka selleks, et üks riik, kes arenenud, kellel elujõudu on, laevasõiduäride kaudu oma mõjuvõimu ilma mööda avaldab. Siin on aga küsitav, kas Festi vabariik oma mõjuvõimu avaldab, või laob tema maksumaksjate raha lihtsalt teatud eraettevõtjate taskutesse, ilma et Eesti vabariik ja rahvas sellest kasu saaks. Sel otstarbel oleks vaja selgitada, kellele ja missugusel määral tahetakse niisugust varjatud kujul nõutud toetust anda. Et praegu otsekohe tegemist ei ole mingisuguse toetuse andmisega, vaid selle seaduse § 2. öeldakse, et laenufond asutatakse eelarve korras määratavatest krediitidest, nii et alles tuleva eelarve juures summade määramisega tegemist on, siis ma leian, et meil ei ole mingisugust ruttu selle seaduse vastuvõtmisega. Kui see eelnõu täna läbi suruda tahetakse, siis sellepärast, et üks rahasaajatest peaks olema ka Tallinna laevähihus, mille ligidal seisab ka härra teedeminister ja aruandja. (Teedeminister O. Amberg: Kunas olen mina seda öelnud? Laevasõiduamet on juba põhjas, aga viimane seisab veel vee peal.) Kes teab, kunas meie ärid põhja lähevad. Mõni äri on juba ammu põhja läinud ja siiski veel tegutseb ning lööb ülekohtusel kombel võõrad rahad sisse. Kui mujal maailmas on äri pankrotti läinud, siis võetakse äripõhikiri arvesse ja need ärid, kel teatud puudujääk, enam tegutseda ei või, nii et mujal on teada, kui äri tegutseb, tähendab ta pankrottijäämist veel ei ole. Meil on aga praegu, ma ütlen, ka mitmed laevärid niisuguses seisukorras, et nad juba mitu aastat pankrotis on ja siiski veel julgevad tegutseda.

K. Ipsberg (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Siin on ka härra Martna sõna võtnud ja veel kord selle peale tähendanud, et meie laevadel ei ole vedu, aga ometi on teada, et kõigest meie kaupade veost, see on mis mere teel sisse ja välja lähevad, 12 protsenti sünnib meie laevadel, kuna 88 protsenti olevast veost läheb meie laevadest mööda, toimetatakse võõraste laevadega, sest meie laevu ei jätku selleks. Sotsialistide rühm on ju ikka selle poolt olnud, et meie väljavedu ülepea nii väikeseks teha, kui see vähegi võimalik. Ma tuletan ainult meelde Asutava Kogu lõpupäevi ja I Riigikogu algpäevi, kus needsamad härrad vaidlesid või väljaveo vastu, tähendades, et vaene tööline või väljaveo puhul jääb nälga, tema ise sööb meie või ära. Nüüd on see väljavedu juba kahe miljardini tõusnud. Sellest näete teie, kui väga halvasti teie rehkendate, teie ei mõista üldse majanduslikult mõeldagi. (J. Jans,

stp: Ega Teie ei ole ka mingisugune rehkendaja olnud!) Hiljuti oli komisjonis päevakorras odavate puusortide väljaveo soodustamine, näiteks haavapakud ja põletispuud, mis meie randades mädanevad. Nende, puude vedu ei tasu ära kuhugi linna saatmist, vaid neid saaks ära tarvitada väljaveoks ja sellega luuakse võimalus väiksemate laevade kaptenitele vedu saada, aga jällegi ütlesid sotsiaaldemokraadid otsekohe, meie oleme selle vastu, see tähendab, selle vastu, et meie laevadele teenistust antakse. Kui juba, siis öelge see otsekohe selgesti välja, et olete selle vastu, et laevadele teenistust antakse. Rannaliinide ülevõlpidamine läheb maksma riigile miljonid markasid. Ma ei ole praegu asja kursis, et öelda täpselt kui palju, aga kui ma teedeminister olin, ja kui laevasõiduameti likvideerimine päevakorral oli, siis pidasin ma läbirääkimisi mitme laevaseltsiga, millest selgus, et võimalik oleks rannaliine üle võtta nii, et nad riigile midagi maksma ei läheks, vaid veel oleks võimalik nendelt teenida, samuti oleks võimalik, neid samu laevu, mis laevasõiduameti käsutada ja mis nii öelda maha on kulutatud ja oma väärtuse kaotanud, pikemaaja rendile anda, ja riik oleks mitmed miljonid, ma ei mäleta praegu just kui palju, kasu saanud, kuna aga nüüd selle aja jooksul 33 miljonit on ära kulutatud. Ma ei tea täpselt, kuipalju tänava aastal on kulutatud, aga see kahju on vist sama suur, kui eelmistel aastatel, selle peale vaatamata, et riigikontrolöör alati puhaskasu välja rehkendas, alles siis, kui kahju möödapääsematu selge oli, tuli ka riigikontrolööri ametkond otsusele, et kahjud ometi olemas on. (Vaehlühüe M. Martna, stp poolt.) Vaadake, härra Martna, nii ei saa rehkendada. Ma ütlen, see on luuletus, mis Teie praegu räägite. Teie ütlete — 20 miljonit tulevikus, aga ma räägin minevikust, siis oleks meil võimalik olnud rannasõiduliine ammugi nii korraldada, et nad riigile ühte pennigi kahju ei oleks toonud. Pidage mees, et riigi ettevõtted võivad ainult siis kasu tuua, kui nad riigi monopoolid on. (O. Gustavson, stp: Kui palju Hanko laevaäri kasu sai?) Võib olla, et Teie teate seda, mu härrad, mina ei ole seal osanik ja teise taskud mind ei huvita. Teie taskud ei huvita mind, ma ei ole neid revideerinud ja mina ei ole oma taskusse midagi pannud. Kui Teie räägite laenudest, mis olevat korstnasse kirjutatud, siis arvan ma, et kui sotsialist laenu saaks, tema siis ialgi ei mõtleks tagasimaksamise peale, vaid ainult loodaks selle peale, et saadud laenu korstnasse kirjutatakse, kuna iga teine õige inimene, kui ta laenu saab, maksab selle ka tagasi. (J. Jans, stp: Teiste taskud huvitavad meid, kui Teie nendest

teistest taskutest tahate oma tasku panna. O. Gustavson, stp: Miks Teie oma varandused ära lahutasite, kui võlga polnud?) Kui mina kellelegi võlgu olin, siis on kõik makstud, aga kui ma Teile võlgu ei ole, siis pidage oma suu. Andke omad arved siia, ma maksan nad kinni. (L. Johanson, stp: Makske „Atlanta“ võlad kinni, siis tulge siia rääkima.) Ega mina ei ole „Atlanta“ peremees olnud. Kui ma „Atlanta“ peremees oleksin olnud, siis oleksin ma ka kõik kinni maksnud. Kui minul on võlgu olnud, siis olen nad senniajani kõik ära maksnud, ja tulge tooge mulle ette Tallinnast üks inimene, kellele ma veel võlgu oleksin. Teie nadikaelad! (Müra. Hüüded: Välja!)

Juhataja **M. Juhkam**: Palun kõnelejat haavavaid sõnu mitte tarvitada.

K. Ipsberg (põl): Härra Martna'le tahaksin ma veel öelda, et ma heameelega kuulasin ühte asjaolu Teie kõnest. Ma pean ütleva, et see rõõmustab mind rohkem kui kõik, mis ma üldse täna õhtul olen kuulnud. Teie tuletasite meelde, et meie riik on alles 8 aastat vana. Vaadake, see on päris õige ja mehine sõna ja aritmeetiliselt täitsa õige, et meie riik on 8 aastat vana ja nüüd ütlete, et sellepärast ei tohi meie laevafondi asutada. Meie riik on 8 aastat vana, aga oleksite Teie seda meelespidanud ka mõnegi teise asjaolu juures, näiteks kui Teie hiljuti nõudsite 200 miljonit korterite ehitamiseks. Aga siis oli see Teil meelest ära läinud. Kui Teie tõendasite, et Inglismaal saavad töölised 3 korda rohkem palka kui meil, ka siis oli see Teil meelest ära läinud, et meie riik on 8 aastat vana. Rehkendage ometi järele, mitu korda on Inglise riik vanem kui meie oma, ja kui Teie tahate niisuguseid proportsioone saada, siis võtke ja rehkendage tagasi, mitmes proportsioonis meie palgad väiksemad peaksid olema. Teie oma sotsiaalseadustega ei ole kunagi seda meelde tuletanud, et meie riik ainult 8 aastat vana on, aga täna olete seda ometi teinud. Härra Martna, ma olen Teile väga tänulik meelepidamise eest, et meie riik ainult 8 aastat vana. Aga nagu „Vallensteinis“ Piccolomini, Teie tulete hilja, aga siiski Teie tulete. See arusaamine on Teile tulnud, ja andku jumal, et ta püsima jääks.

M. Martna (stp): Selle vägeva sõna pärast, mis härra Ipsberg ütles, on vähe raske temaga üldse veel mõtteid vahetada. (M. Laarman, põl: Missugune sõna?) Mina ei pea seda sündsaks, Teie mälu värskendada, tahtes seda ruma'at sõna korrata. (M. Laar-

man, põl: Teie olete mõnikord pannisid lakkuma pannud.) Kas Teie lakkusite nad ilusti ära? Kahju, kui Teie seda ei teinud. (M. Laarman, põl: Vaadake, kus viisakas härra.) Jätkub mulle.

Kui härra Ipsberg nüüd selle peale tähelepanu juhtis, et sotsialistid on väljaveo vähendamise peale sihtinud, ja riigi majanduspoliitikat nõnda juhtida soovinud, siis ei ole see tõsi. See väide, mis tal siin meeles on, oli see, et mina sel ajal sagedamini meelde tuletasin, et valitsus peaks elukalliduse vastu võitlema. Elukalliduse vastu võideldes on paratamata teatavaid määrusi vaja maksta panna. Ja meie arvamine on, eriti mina isiklikult arvan, et või väljavedamisega peab elukallidus tingimata tõusma. Meie toonitasime ka sel ajal, et meie nagu iga teinegi riigi kodanik oleme kaubandusliku edenemise ja väljaveo juures huvitatud, aga me ei või ometi iseeneste elu selle juures ohverdada. Ja tänapäeval on kõige kindlam tunnistus selleks olemas. Kui teil võimalus oleks olnud eile tuletõrjajate maja saalis olla, siis oleksite kuulnud, missuguses olukorras meie rahvas elab, kuidas meie ametnikud ja töölised kannatavad elukalliduse all. Teie millegi muu peale ei mõtle, kui et ainult nende inimeste käest maksusid sisse nõuda, ja neid maksusid laenata ja kinkida teistele edasi. (M. Laarman, põl: Teie teete demagoogiat.) Mina ei teinud eile õhtul demagoogiat ega ei tee seda ka täna, vaid kõnelen tõtt. (O. Amberg, krst: Mis nad eile õhtul teie partei kohta ütlesid?) Mina ei tea, mis nad minu partei kohta on öelnud. Mis nad minu kuuldes on öelnud, seda olen ma ikka ära seletanud. Aga kui endine härra minister ütleb, et ma ei oska rehkendada, siis pean ütleva, et mina oskasin sel ajal rehkendada, et elukallidus tõuseb, ja et selle vastu tuleb võidelda. Ja et selle vastu võideldud ei ole, siis on ta ka tõusnud. Mina rehkendasin õieti, ja mis sellesse väitesse puutub, kui need liinid oleksid sel ajal erainimeste kätte antud, et siis oleks selle läbi mitte kahju, vaid kasu saadud, siis meie teame, kuidas seda mõista tuleb. Öeldakse nimelt nii, kui keegi eraettevõtja selle liini oma kätte saab, siis lubab ta alguses kas või taevasina maha tuua. Aga kui ta kaks kuud on sõitnud, siis tuleb ta ja kratsib teie ees pead ning ütleb: kuulge, mina olen sisse kukkunud, see liin ei too mulle muud kui kahju, mina olen kõik oma varanduse sinna sisse pannud, nüüd peate teie mulle tuge otsima. Näete, nii oleks siis lugu Teie ilusa rehkendusega.

Mis riigi varandusse ja korteritesse puutub, siis pean ma kahetsedes ütleva, et härra Ipsberg on küll elukutse poolest arhitekt, tema

on ometi maju ehitanud, ja ometi on tema selles küsimuses nii, — no kuidas ma seda peaksin ütleva, ma jätan selle nimetuse parem ütlemata. Härra Ipsberg, Teie loete ometi oma ametikohast kirjandust väljamaalt, ja Teie peate sealt muuseas ka ometi seda leidnud olema, mis korterikriisi kohta mujal arvatakse. Kas meie riik 8 aastat või veel vähem vana on, siin elab siiski 1.100.000 inimest, ja need kõik vajavad korterit. Vaatamata riigi vanuse peale, korteri vajadus on ja jääb ühesuguseks. Abiellumine on meie rahva juures teiste rahvastega võrreldes peaaegu ühesuurune 8—13 tuhande elaniku kohta aastas, nagu Soomes, Norras, Taanimaal ja mujal. Uued abielud vajavad omaette korterit. Ja kuna neid meil mitte ei ole, tuleb neid ehitada. Ja sellepärast kukute Teie väga haledasti sisse, kui Teie selle väitega tulete, et me riigi vanuse järgi korterikriisi lahendada võime või lahendada ei tarvitse. Kui Te sellelt seisukohalt välja lähete, siis eeldate küll, et me riigi nooruse pärast metsas puude all peaksime elama, nagu meie esivanemad tuhandete aastate eest kuskil elasid. Härra Ipsberg'iga mõtlejate õnnetuseks oleme siiski Euroopa kultuuriga kaasas käinud, ja nagu teistel eurooplastel on ka meil korterivajadused. Isegi Schiller'it ei tunne ju härra Ipsberg üksinda.

Ja siis, härra Ipsberg, ma tuletan Teile meelde, et meil on Eesti vabariigi kontrollööriga tegemist, aga mitte sotsialistide kontrollööriga. Et see asutus Teile ei meeldi, sellest saan ma aru. Aga on ikkagi Riigikogu otsustada, kas ta kontrollameti ära kaotab või mitte.

Niisama naljakas, aga arusaadav on ühe ettevõtja poolt, et tema tahab palkade madalust riigi noorusega põhjendada. Noh, aga öelge, kas meie inimesed sellepärast vähem söövad, et riik ainult 8 aastat vana on? Ja kas Teie arvate, et taanlased ja norralased sellepärast rohkem söövad, et nende riigid üle tuhande aasta vanad on? (Vahelhüüe J. Hünerson'i, põl poolt.) Noh, kuulge Teie, härra Hünerson, Teie kui agronoom peaksite teadma, et isegi lehmad igas riigis ühepalju söövad, on riigid vanad või uued. (J. Hünerson, põl: Kellel lehma isu, see sööb varsti Eesti riigi ära.) Jah, niisuguseid lehmaisuga härrasid me tunneme ja kardame Eesti riigi pärast, me teame aga ka, kust need härrad pärit on.

Juhataja **M. Juhkam**: Sõna on rkl. Johanson'il. Et härra Johanson sõna ei tarvita, siis on sõna faktiliseks märkuseks härra teedeministril.

Teedeminister **O. Amberg**: Faktilise märkusena tahtsin mina tähendada härra

Martna etteheite peale, et kui näiteks rannaliinid lähemsi eraettevõtte kätte, siis tuleks neile ka abiraha või laenu anda, nagu praegu riik maksab laevasõidumetile juurde, kes praegu rannasõiduliini üleval peab. Pean tähendama, et 1923. aastal Kuressaare-Haapsalu liin riigile kahju tegi umbes 2 miljonit marka. 1924. aastal anti see liin eraettevõtte kätte selle tingimisega, et sõiduhindu ei tõsteta, mis ka sündinud ei ole, ja see selts, kes praegu seda liini üleval peab, ei ole riigi käest abiraha saanud ja on omaga välja tulnud. (M. Martna, stp: Kas ta Riia vahet ka sõidab?) Tal ei ole vaja Riia vahet sõita. (M. Martna, stp: Aga sel ajal oli tarvis?) Kui keegi tahtis lõbusõitu teha, ega siis seal ei ole ettevõtja süüdi, vaid on süüdi keegi teine.

Ma pean tähendama, et rannasõiduliinid tulevad omaga läbi, kui nad eraettevõtjate käes on. Enne sõda 1911. 1912. ja 1913. aastal olid need liinid Tallinna laevaühisuse käes, ja see laevaühisus tuli omaga välja, teenis koguni. Aga ma ütlen, et riigi laevasõidumeti asjaajamine on lohakas, ja teiseks on seal väga vanad laevad, ja sellepärast on laevasõidumet suurte kahjudega töötanud. Ma lasin eile kokku võtta: üldiselt on meie rannasõiduliin laevasõidumetile kahju andnud 1921. aastast kuni 1925. aastani peale 13 miljoni marga. Aga ma ütlen, kui need liinid eraettevõtja kätte tulevad, siis tulevad eraettevõtjad omaga läbi ja nad ei pruugi juurde maksta.

Siis edasi, härra Jans'ile tahan ma niipalju tähendada, et härra Jans võib ju oma mõiste järgi kõik ümber pöörata ja välja lugeda veergude vahelt, mida mina öelnud ei ole. Härra Jans tuleb siia ja ütleb, et vaadake, nüüd on see koer leitud, et kaks soliid äri vajavad riiklikku toetust ja sellepärast on vaja öelda, et teedeminister nõnda on öelnud, et need ärid vajavad laenu ja sellepärast on tarvis see laenufondi seadus välja anda. Seda ei ole ma kunagi öelnud ja teiseks tõin ma ainult näiteid ja ütlesin, et vaadake, see äri, mis kuueteistkümnenda aasta eest Tallinnas asutati — Tallinna laevaühisus, — see ei ole senniajani pankrotti jäänud, vaid tuleb omaga välja, meie laevasõidumet aga mitte.

• Meie peame laevandust Eestis arendama ja seda nimelt tuleviku mõttes, sest meie ei ela ainult täna ega homme, meie tahame ka tulevikus elada. Meil tuleb laevasõiduliine arendada. (J. Jans, stp: Ega Teie Ameerikast ette ei telli?) Teil ei ole tarvis Ameerikasse minna, vaid leiate neid liine ka siin lähemal. Kui riik siin laenu annab, siis võime oma laevasõiduteid arendada, ilma selleta ei ole see aga võimalik. (M. Martna, stp: Tehke sisemine või väline laen.)

Kas see sisemine või väline laen on, see on ükskõik, härra Martna. Kui me praegu välislaenu ei saa, siis võib see väga hästi ka sisemine laen olla.

O. Gustavson (stp): Ma tahaksin ainult paar märkust teha: härra teedeminister ja samuti rkl. Ipsberg on käesoleva küsimuse kandnud pinnale, kust selgub, missuguses mõttes õieti eralaevasõidu laenufondi asutada tahetakse. Nad on öelnud: see fond luuakse eeldusel, et riiklik laevasõiduamet tuleb kaotada. (Teedeminister O. Amberg: Tingimata! K. Ipsberg, põl: Tingimata!) Teatavasti on see küsimus praegu komisjonis arutada ja härrad Ipsberg ja Amberg võivad ju oma matusekõned lugeda, tuleks vaid ainult nõnda kaua oodata, kunni küsimus jõuab Riigikokku, ja see laevasõiduametile siis risti peale paneb. Riigikogu ei ole seda aga senni veel teinud. Tuleb aina imestada, et isegi seda ei jõuta ära oodata, kunni riiklik laevasõiduamet likvideeritakse. Tullakse juba enne ja sirutatakse käed, — andke aga meile. Kui ma ei eksi, siis oli esialgses eelnõus vististi 500 miljonit ette nähtud. Hiljem on aga pisut kartma löödud, — on ehk liig avalik mäng. On siis lepitud ebamäärasema eelnõuga, kus summa kindlaks määramata. Aga paistab siiski päris kindel olevat, et vähemaga igatahes ei lepita, vaid võib olla, et isegi veel rohkema peale nende isandate himu käib.

Härra teedeminister oma faktilises märkuses tähendas, kuidas riiklik laevasõiduamet kahjuga on töötanud, samal ajal, kus eralaevasõit end igalpool auga ära tasunud. Selle üle ei imesta mina praegustes tingimustes sugugi. Sest härra, kes siamaani meie riiklikku laevasõiduametit juhtis, see oli samal ajal ka eralaevade omanik. Ei ole kellelegi saladus, et sellel härral igalpool omad kasud esiplaanil olid, ja et laevasõiduamet pidi leppima vaeselapse osaga. (Vahelhüüe paremalt poolt: Aga Teie oma ministriga kuidas oli?) Ei saa tähendamata jätta sedagi, kuidas isegi prahte ei saadud. Härra Tiedeman'i laevad olid ikka need, kes esimeses jones prahid said, ja riigi laevad pidi teises järjekorras leppima sellega, mis härra Tiedeman'i laevadest üle jäi. (M. Martinson, põl: Küsige härra Virma käest.) Ja kui neil tingimustel riiklik laevasõiduamet kahjuga töötas, on täiesti arusaadav. Ainult üks näide sellest, kuidas seda asutust „kasuga“ töötama panna katsuti. 1924. a. suvel kippus härra Tiedeman ühenduse suhtes Riiga vägisi liialdama. Talle oli näidatud, et ei tarvitse laeva Riia vahet nii tihti käia lasta. Kuid selle peale vaatamata, õieti just selle kiuste, lasti laeva siiski sageda-

malt sõita. Tagajärg oli see, et riikliku laevasõiduameti arvele jällegi nii ja nii palju tuli kanda kahju. Et kahju saadakse, oli ette teada, aga et see kahju suurem saaks, selleks oligi tarvis laeva Riia vahel sagedamini käima panna. Nõndasamuti talitati ka muis asjus. Kui asja nõnda juhitakse, siis ei saa selle järgi tulla ja üldiselt öelda: kõik riiklikud ettevõtted töötavad kahjuga, pange sinna etteotsa isikud, kes mitte, nagu härrad Ipsberg ja Amberg, ei poolda iseendast mõistetavalt põhimõtet: nad on surma lapsed, siis on päris kindel, et riiklik laevasõiduamet võib pareminigi töötada, kui eralaevasõidu ettevõtted. (Teedeminister O. Amberg: Riiklikud ettevõtted annavad kõik kahju.) Ma näitasin juba, kuidas selle kahjuga lugu on. (Teedeminister O. Amberg: Tooge andmed ette.) Siin juba tähendati, härra Amberg, et Teiegi väga lähedalt seotud olete ühe niisuguse ettevõttega, kes ka loodab sellest fondist osa saada. See ütleb ka midagi.

J. Jans (stp): Võtan veel sõna õieti ainult paariks märkuseks. Kaks ministrit, nende ministeeriumide endine ja praegune juhataja, kellele laevasõiduamet allub, on konstateerinud, et praegune laevasõiduameti juhtimine on olnud lohakas. (M. Laarman, põl: Kuidas arvas endine minister, härra Jans?) Kui nüüd avalikult siin rahvaesituse ees öeldakse, et laevasõidu ametkond on lohakalt töötanud, ja ministrid on seda pealt vaadanud, siis on see minu arvamise järgi täiesti ametalane kuritegu, ja isikud, kes oma ameti läbi riigile kahju on teinud, tuleksid vastutusele võtta, eesotsas nende mõlemate ministritega. (Teedeminister O. Amberg: Küsige oma ministri käest. M. Laarman, põl: Kuidas Virma'ga oleks?) Minu parteiseltsilise, endise ministriga on lugu nii, et tema ülepeakaela, ilma andmeteta, ainult kahtlaste ärimeeste pealekaebamiste tõttu ei lubanud kohe inimest kinni võtta, sest et selleks andmeid ei olnud, vaid nõudis, et kohtu-uurijad ja prokurörid asja ennem uuriksid. Minu teada on isik kinni, ja kohtu-uurijad ei tea mitte, mis teha, sest ei ole küllalt põhjust kinnipidamiseks. See on märkus selle kohta, et minu seltsimees olla kedagi riigiametnikku kaitsenud. Ei või ometi inimest huupi kinni võtta, kui keegi kaebama tuleb, vaid vaadatakse ennem järele, kuidas lugu tõepoolest on. Mis te siis ütlete, et olete ametkonda nii juhtinud, et riigile sellest kahju on sündinud.

Mina ei julgeks kunagi ütlemata tulla, et olen ühte ametiasutust nii juhtinud, et sellest kahju on tulnud, ja siis sellest järeldust teha, et kõik riigi ettevõtted annavad kahju. Minu arvates tu-

leksid sarnased isikud, kes niisugust asja on teinud, sunnitööle saata, või ma ei tea, kuhu panna. Ka eraettevõtetes on sarnased isikud pankrotti jäänud.

Teiseks ei ole aga teada, kellele neid rahasad tahetakse välja jagada. Ei öelda mitte, et oleksid juba mõned konkreetset kavad olemas. Olemasolevatele ettevõtetele ei taheta laenu anda, aga kellele siis anda tahetakse ja mille jaoks neid fonde asutada? (Teedeminister O. Amberg: Ega me ainult ühe või kahe päeva jaoks ela, härra Jans!) Ega's me ometi Ameerikast ettevõtjaid tellima ei lähe. Teil peavad ometi konkreetset kavad olema, ei või ju õhus rippuvate seaduseelnõudega rahvasituse ette tulla ja öelda — andke meile laenu või asutage fonde, me hakkame midagi tegema. Nendele, kes siis alles kavatsevad midagi tegema hakata, kui fond on määratud, ei või meie küll raha anda.

Ja siis, kui eralaevaliinid tõesti kasu annavad, nagu härra minister tõendas, mis jaoks neile siis veel fonde määrata? Sinna leidub ju ka erakapitaali. Riigi poolt antakse laene ikka ainult niisugustesse ettevõtetesse, mis kasu ei anna, nendesse mahutatakse normaal oludes riigi raha. Nii et mina aru ei saa nendest seletustest, mis siis sellega öelda tahetakse, et riigi ettevõtte on kahju andnud, et seal lohakas asjaajamine oli; eraettevõtted töötavad kasuga, aga olge lahked, määrake nendele fond, et neid ettevõtteid toetada. Siin peab igatahes ütleva, et kõik korras ei ole — vaadake, mis on! Otsekohe ei öelda, tahetakse, et ainult miskisuguse uduse jutu peale peab riigi raha, mis maksumaksjate taskust on võetud, välja loopima. Ma ütlen, et meil on küllalt kurbi kogemusi selles mõttes. Kui meil neid kurbi kogemusi nii palju ei oleks, siis poleks ma rääkima tulnud. Härra Ipsberg võib endale küll rinna peale koputada ja öelda — tema ei olla kellelegi kahju teinud ega ühtki võlga maksmata jätnud, — aga meie ei räägi sellest, see ei kuulu praegu päevakorda. (K. Ipsberg, põl: Kui võlgu olen, tulge siia, ma maksan välja.) Mitte Teie ei ole võlgu, aga teie ettevõtted on võlgu.

Riigikontrolöör **A. Oinas**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ühenduses käesoleva seadusega on kõnel alla tulnud laevasõiduameti tegevus. Kuna läbirääkimised on sündinud ilma kindlate andmete ettekandmiseta, pean mina oma kohuseks Riigikogu liikmetele laevasõiduameti tegevuse kohta mõningaid andmeid ette kanda. (J. Jans, stp: Seda mina kõik aeg nõuan.) Mul ei olnud võimalik suure rutuga täpseid ja täielikke andmeid kätte saada, esitan need and-

med, mis mul käepärast on. Riigikontroll on läbi revideerinud kõik laevasõiduameti aruanded, välja arvatud ainult 1925. aasta aruanne, mis veel lõpulikult kokku seadmata on. 1925. aasta kohta on mul ainult esialgsed andmed.

Kui meie vaatame tagasi laevasõiduameti eelmise tegevuse peale, siis selguvad järgmised asjaolud. 1919. aastal oli kassa ülejääk 15.500.000 marka, puhaskasu sama suur. (Siseminister K. Einbund: Missuguse asutuse?) Laevasõiduameti. (Segane vahelhüüe kaubandus- tööstusminister E. Veberman'i poolt.) See on kassaline ülejääk, härra Veberman. Mina kannan ette täpsed andmed ja mul ei ole mingit huvi Riigikogule ühes või teises sihis moonutatud andmeid ette kanda. 1920. aasta kassaline ülejääk oli 79 miljonit marka, puhaskasu bilansi järgi 83.600.000 marka. 1921. aastal oli kassaline ülejääk 29 miljonit, puhaskasu bilansi järgi 26 miljonit marka. Kokku kolme minu poolt nimetatud aasta kohta kassaline ülejääk 123.500.000 marka, bilansside järgi puhaskasu 125.100.000 m. Alates 1922. aastast sünnib pööre, ja kasude asemel näeme meie bilanssides juba kahjusid. 1922. aastal kahju 2 miljonit, sealjuures on aga amortisatsiooniks kõrvale pandud 4,5 miljonit marka. 1923. aastal kahju 12 miljonit marka, sellejuures amortisatsiooniks kõrvale pandud 4 miljonit marka, 1924. aastal kahju 23 miljonit marka, amortisatsiooniks kõrvale pandud 3 miljonit marka. 1925. aastal laevasõiduameti esialgsete andmete järgi on kahju 9 miljonit 500 tuhat marka, sealjuures amortisatsiooni kuludeks kõrvale pandud 2 miljonit. See kahju läinud aastal — 9.500.000 marka koosneb järgmistest summadest: kahju „Kajak'u“ haviist — 4 miljonit, amortisatsiooniks kõrvale pandud — 2 miljonit ja tegevuse kahju — 3,5 miljonit marka. Kokku on siis seega nelja viimase aasta jooksul nende andmete põhjal, mis minul käsitada on, ma palun uskuda, et mina päris objektiivselt nad ette kannan... (M. Laarman, põl: Kas Teie arvamise järgi on kogu see amortisatsioon väga otstarbekohane?) Ma kahjuks ei saa nii detailseks minna, kuid loodan, et ma selle juurde teinekord tagasi tulen. Selle kohta on minul kaseisukoht, härra Laarman, mis laevasõiduameti omast lahu läheb. Kui lubate, härra Laarman, siis lähen ma tagasi oma andmete juurde. Sellega on nelja viimase aasta jooksul laevasõiduamet toonud kahju 46.500.000 marka, kuid sealjuures on kõrvale pandud amortisatsiooniks 13.500.000 marka. Kui ma viimase summa maha arvan, siis jääb järele puht kassaline kahju 33 miljonit marka. Eelpool nägime meie, et laevasõiduamet Eesti

riigile esimese kolme aasta jooksul tõi kasu 123 miljonit marka, nüüd on aga tema vahepeal kahju toonud 33 miljonit marka. Tõuseb küsimus, kuna nüüd laevasõiduametil enam raha ei ole, kuhu see raha siis on kadunud. Selle peale saame meie järgmise vastuse: riigikassasse on maksetud 21 miljonit 500 tuhat marka, see tähendab, selle raha on riik puhtalt kätte saanud. Siis on laevu ümber ehitatud 45 miljoni marga väärtuses. Nimelt „Sakala“ ehitus on väga õnnetu olnud, sellega ei taha ma öelda, et kõik 45 miljonit on kahjulikult ära tarvitatud. Ma konstateerin ainult seda, et 45 miljoni marga eest on laevu remonteeritud. Laevade inventaari on muretsetud 4 miljoni marga eest, deebitoride ja kreditoride arvel on 8 miljonit. Selgitamata on 12 miljonit, sellepärast et minul ei olnud võimalik rutuga bilansse põhjalikult läbi vaadata. Võimalik, et ka see summa on riigikassasse maksetud. 1922. kunni 1925. aasta kogu puudujäägi katteks on läinud 33 miljonit marka. Seega on laevasõiduameti poolt viimastel aastatel saadud kahju ainult osaliselt ära neelanud laevasõiduameti poolt varemalt saadud kasu. Kahtlemata on „Sakala“ remont üks õnnatumatest, mida meil Eesti riigis on tehtud, kuid ei saa salata, et kõnealolevatel remonttöödel on ka teatud head küljed, millepärast ma just nii väga eitavalt asja peale ei saa vaadata. Sadamatehased said tööd, said oma materjaale paremini ära kasutada kui seda lihtsalt ära müües oleksid saanud. Igal asjal on oma head ja varjuküljed. Minu poolt esitatud andmete põhjal ei saa öelda, et laevasõiduamet oleks kõik oma kasud ära raisanud, vaid teatav summa on läinud riigikassasse, ja õige suur summa on ära tarvitatud laevade remondi peale. Nimelt on sadamatehased suurel määral elanud just laevasõiduameti remontide najal. Vabariigi Valitsus otsustas ka käesoleval aastal 2 laeva sadamatehastesse remonti anda, suurel määral kaalumistel, et tööta metallitöölisele tööd anda. Mis puutub laevasõiduameti viimaste aastate tegevusesse, siis on see kahtlemata puudulik olnud. Laevasõiduametil ei ole põhikirja olnud, arvatavasti sellepärast ei ole ka tarvilikke jõude suudetud leida vastutavatele kohtadele, kes täie jõuga oleksid enast töösse rakendanud. Kogu aeg on rippunud õhus laevasõiduameti likvideerimise küsimus, selle tõttu ei taha keegi asjatundja ja energiline isik selle asutuse etteotsa asuda, kuna kindel ei ole, kui kauaks ta sinna võib jääda ja seal tööd teha.

Mis puutub lugupeetud rkl. härra Ipsberg'i tähendusse, et riigikontroll olevat olnud laevasõiduameti korraldamise vastu, siis on see täiesti alusetu etteheide. Hoopis selle vastu on riigikontroll kogu aeg nõudnud, et laeva-

sõidumamet peab saama kindla põhikirja. Mina isiklikult olen veendunud, et laevasõiduametile tuleb kiires korras vastav põhikiri anda, või ta likvideerida, aga sarnase korra juures, nagu praegu, teda edasi elutseda lasta ei ole mõtet. Omalajal kavatseti teedeministeeriumi poolt laevasõiduameti suuremaid laevu lihtsalt maha müüa. Siis olin mina isiklikult selle vastu, sest et kodusel teel ei tohi sarnast suurt asutust likvideerida, vaid seda tuleb Riigikogu kaudu teha. See oleks õieti kõik, mida mina laevasõiduameti kohta faktilise märkusena tahtsin tähendada.

Juhataja M. Juhkam: Rkl. Jans'i poolt on tehtud ettepanek, laevasõidu riikliku fondi seadus arutamisel ära võtta. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja E. Masik: Mina ei tahtnud selle küsimuse kohta pikemalt sõna võtta, arvasin, et lühikene seletuskiri, mis käesoleva seaduse juurde lisatud, küllalt selgitab, milles asi seisab. Kahjuks selgus härra Jans'i seletusest, et seda seletuskirja täpselt läbi loetud ei ole, ja sellepärast pean ma paar sõna ütleva. Väga kahju, et selle küsimuse juures on üles kerkinud teised küsimused, nagu laevasõiduameti küsimus jne., millel seadusega midagi ühist ei ole, nii et ma nende küsimuste juures ei peatu, vaid piirduksin ainult sellega, mis seaduse kohta käib. Ma pean tähendama, et selle seaduse järgi ei määrata otsekohe riigikassast mõned rahasummad, vaid seadus näeb ära need põhimõtted, mille jaoks tahetakse tulevikus raha anda, et seda majandusala vastavalt, ma ei taha öelda, toetada, vaid tema tegevust soodustada. See seadus, nagu seletuskirjas ette nähtud, on muuhulgas sellest tekkinud, et praegumaksev vana Vene seadus, 1911. aastast, ei pruugiks mõõduandev olla laevade ehitamiseks riikliku laenu andmisel, sest selle Vene seaduse normid on niivõrd soodsad, et meie ei jõua neid täita. Meie oludes oleks väga raske neil tingimustel laenu anda. Seal on ette nähtud, et antakse laenu kunni 20 aasta peale 3,8%-iga, kusjuures isegi kustutusprotsent on kaasa arvatud.

Teiseks peab ütleva, et on juba olemas väikene krediit, mis Riigikogu poolt läinud aasta lõpul lubati, nimelt 3 miljonit marka on määratud laenu andmiseks, ja seda 3 miljonit marka ei tahetud välja anda vana Vene seaduse alusel, vaid taheti seda teha seaduse alusel, mis oleks rohkem kohane meie oludele. See ongi üheks tähtsaks põhjuseks, miks Vabariigi Valitsus seadust eriti toetas. See on ka põhjuseks, miks see seadus on võetud Riigikogu päevakorda enne Riigikogu laialimineku, et võimalust

anda krediiti, mis juba olemas, ära kasutada, mille järele praktilises elus suur tarvidus.

Härra Jans tegi suuri ettehteid tervele meie laevasõidule. Ma pean need ettehteid kõige kategoorilisemalt tagasi tõrjuma ja konstateerima, et need täiesti ilma aluseta on. Pean ütleva, et meie laevaomanikud ja rannaelanikud on 8 iseseisvuse aasta jooksul õige suure töö ära teinud. Meie riigi algul oli meil 20 tuhat tonni laevu. Kui võtate statistilised andmed — mul on siin üks väga hea raamat, ma soovitsaksin härra Jans'ile seda lugeda — „Eesti veeteed, sadamad ja kaubalaevastik — statistika keskbüroo 1925. a. väljaanne.“ siis sellest näete, et meie kaubalaevastik on kasvanud kunni 63 tuhande tonnini. Seda on teinud mitte üksikud isikud, vaid meie 400 laevaomanikku. Meil ei ole siin tegemist üksikute kitsikusse jäänud isikutega, kellele siin nii suuri ettehteid tehakse, selle mõõdupuuga tervet meie laevaomanikkude peret mõõtes, vaid meil on tegemist terve suure rannaelanikkude ja laevaomanikkude perega, kes tõesti on suure töö ära teinud. Oma rannalaevadega veetakse meil juba aastas 10 miljonit puuda kaupa, ja see on ometi suur ülesanne, mis täidetud. Kuid see ei ole veel küllaldane, et meie rannaühenduse nõudeid täita, ja mina arvan, et riigi ülesanne on ka siin, samuti kui sisemaalgi, ühenduse eest hoolt kanda. See ei ole üksikute kodanikkude eesmärk ja ülesanne, kes selle oma peale võtnud, vaid see on üldrahvuslik ülesanne, ja kui meie seda ei suuda mõista, siis oleks see tõesti väga kurb nähtus. Meie anname näiteks välja oma raudteede peale 400 miljonit erakorraliste kuludena, kuna siin on tegemist ainult 3 miljoniga, mida tahetakse teatavalte juhtumistel, kui see tarvilik on, laevasõidule laenuks anda. Kui siin nüüd koguni teisel alusel suuri sõnu tehakse, siis on see meie laevasõidu vastu täiesti ülekohus.

Nagu nägime, on meie laevastik kasvanud selle aja jooksul kolmekordseks, ja see on ometi suur töö, mis on ära tehtud. Kui aga siin tullakse ja ette heidetakse, et meil ei ole laevasõidus muud kui pankrotid, siis on see täiesti põhjendamata etteheide.

Edasi, kui vaatame oma välisühendusi, siis peab ütleva, et ka siin on meie laevaomanikud kõik oma jõudu mööda teinud ja ei ole riigi käest ühtki penni saanud laenude või mõnel teisel näol, nagu see on teistel majandusaladel, aga just laevasõit on ala, kus, kui teie vähegi jälgite küsimust rahvusvaheliselt, kõik rannariigid esimeses järjekorras vastu tulevad, sest siin on tegemist rahvusvahelise võistlusega. Kui meie tahame, et meie selles võistluses peame arenema, siis peame laevasõidu arenemist tõsiselt jälgima ning aitama, kus vaja,

mitte aga targutama, et oleme jõuetud ja ei saa edasi. Selles käesoleva seaduse siht ja ülesanne seisabki, et seal, kus üldhuvid nõuavad, ka laevasõidus teatavat vastutulekut riigi poolt tarvis on näidata. Ma kordan veel, see seadus ei määra mingisugust krediiti, see on Riigikogu tuleviku asi, ära rippudes, kuidas seda majandusharu ja tema tarvidusi hinnata suudetakse. Kui aga Riigikogu tulevikus jääb sarnasele seisukohale, nagu härrad Jans ja Martna, kes endid suureks majandusteadlasteks peavad, siis vist jõuame küll nii kaugele, et mitte üksi siin, vaid ka põllumajanduses ja teistel aladel oma tegevuse peame lõpetama, sest need alad ei kannata suuri protsente välja, nii et riik peaks hoolitsema odavama krediidi eest. Ma kordan veel kord, et selles seaduses ei ole laevasõidule ühtki penni määratud. (Vahelhüüe J. Jans'i, stp poolt.) Mina ei ole öelnud, et laevasõit kängu jääb, kuid ütlen, et meie peame vastavalt meie võimetele samasugused tingimused looma, nagu see teistel maadel on, kes meiega võistlevad. Kui siin edasi kahtlustatakse, et meie anname 3 miljonit suurtele ettevõtetele, siis on see täiesti sõnade tegemine ja muud midagi. Ma ei hakka küsimust pikemalt seletama, ma toon ainult näite Saksamaalt. Saksa rahvas oma kõige suuremas raskuses pärast ilmasõda andis esimeses järjekorras oma laevasõidule odavaprotsendilise laenu ja teisest küljest ehitas riigi kulul üles $\frac{1}{3}$ endisest Saksa tonnaashist. Ja kui teie vaatate Tallinna sadamat, siis näete, et eriti välissõidus Saksa laevad rohkem maad võtavad, kuna meie omad laevad peavad vähehaaval taganema. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Saksa laevad on vaeseks jäänud.) Ei, Saksa rahvas saab selle läbi rikkaks. Kui siin tullakse ja seletatakse, et meie oleme jõuetud, siis peaks majandusalal ja ka teistel aladel käega lööma ja üldse vist mitte hoolitsema, et meie vastavalt areneksime. Ma arvan, et just riigi ülesanne on, et niisugustel aladel, kus arenemiseks soodustust või abi üldhuvides tarvis on, seal tuleb seda teha. Ja ka laevasõit on ala, kus seda peab tegema. Edasi pean ma kõige kategoorilisemalt tagasi tõrjuma arvamise, nagu tahetaks krediiti kellelegi suurele seltsile välja anda. Ükski suur selts krediiti nõudma ei tule, sest 3 miljoniga ei saa ta midagi ära teha. On näiteks üles tõstetud küsimus, et meie paneksime Tallinna ja Inglismaa vahel käima laevad meie põllusaaduste väljaveoks, mis väga tarvilik. Aga meil ei ole praegu ühtki laeva, mis jää sees vabalt liikuda võiks. Olevad laevad ei saa talvel meie sadamast välja, sellepärast et nad on niivõrd nõrgalt ehitatud. Kui vaadata aga, mis läheksid laevad maksma korraliku ühenduse loomiseks Inglismaa ja Eesti vahel

siis näeme et vähemalt 100 miljonit. Sellepärast sellest 3 miljonist, mis on, ei maksa kõneleda. See raha on määratud ja ette nähtud väiksemate laevade omanikkudele ja rannaelanikkudele, kes väga tihti vajavad krediiti laevade parandamiseks või ehituse lõpule viimiseks. Teedeministeeriumi on väga palju palveid sisse tulnud mitte suurte laevaseltside käest, vaid väiksemate laevade omanikkude käest, kelle laevad vajavad teatavatel põhjustel remonti, kelle laevad muidu peavad jääma mädanema. Nii et eriti just nende rahuldamiseks võib siin juttu olla selle 3 miljoni jaotamise juures. Kordan veel, et see seaduseelnõu on valitsuse poolt ette pandud, on rahaasjanduse komisjonis ühemeelsest vastu võetud, ja arvan, et ka Riigikogus ei ole mingit põhjust teda mitte vastu võtta. Kõik need seletused, mis siin on olnud, nagu tahetaks anda kellelegi üksikule mingisuguseid summasid, on vale alusel.

Juhataja **M. Juhkam**: Panen rkl. Jans'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Panen hääletamisele aruandja ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **E. Masik**: Teen ettepaneku, kolmepäevalisest vaheajast I ja II lugemise vahel mitte kinni pidada.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

19. J. Uibopuu Sõna on isiklikus asjas
sõnavõtmine rkl. Uibopuu'l.
isiklikus asjas.

J. Uibopuu (rhvsv):
Väga austatud rahvasaadikud! Rkl. härra Liigand isiklikus asjas sõna võttes seletas, et mina omal algatusel teda, Liigand'it, erikomisjoni tööst olevat informeerinud, kaevates rahvaerakonna liikme härra Jaanis'e tegevuse üle, see ei vasta tõeale ja nimelt: mina ei pea härra Liigand'it endale ülenevaks ja sarnaseks autoriteediks, kellele mina informatsiooni komisjoni tööst oleksin kohustatud andma, ja veel enam, härra Jaanis'e peale kaebama. Mina pole ühte ega teist teinud.

Härra Veberman'i valitsuse liikmeks valimise järele, kui mind erikomisjoni aruandjaks valiti, pöörasid herrad Liigand ja Jaanis ise minu poole, et mina milgil tingimisel endiste ministrite, härrade Vestel'i ja Ipsberg'i asja

ei venitaks, vist hinnates minu tegevust eneste järele, ja eriti härra Liigand kõneles, et härra Ipsberg'ile peaks süüdistus leitama, sest Vestel olevat rohkem sümpaatiline isik. Mina seletasin tõesti, et mõlemate tegevus on ühesugune olnud ja mõlemad pole üheväärtiliselt seadusi mitte täitnud.

Kui nüüd härra Liigand tuleb ja teisiti seletab, siia juurde põimides „Valvet“, siis on see rahvaerakonnale omane veesegamine.

Kui aga härra Liigand juba „Valvet“ nimetas, siis võin härra Liigand'i rahustuseks või mitterahustuseks teatada, et „Valve“ toimetusest järelejäanud andmed, mis praegu nende erakonnas seisev isik andnud, näitavad, et rahvaerakonna mõne tähtsa tegelase jaoks erikomisjoni moodustamine võimalik on. Vististi ei ole ka härra Liigand'il niisuguste andmete olemasolu teadmata.

Siit siis see härra Liigand'i rahutus ja sarnane avalduse stiil ning meelegibedus.

20. Hoolekande- Üldkomisjoni aru-
kohtute kaota- andja **A. Jõeäär** kan-
mise seadus — nab ette ja eraldi
III lugemisel. hääletamisel võetakse
vastu nähtava enamu-
sega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—3.

Hoolekandekohtute kaotamise seadus.

§ 1. Hoolekandekohtud lõpetavad tegevuse ja nende võimkonda kuuluvad asjad tunnustatakse alluvaks vastavatele linna, alevi või valla vaestelastekohtutele.

§ 2. Hoolekandekohtud annavad üle kolme kuu vältel, arvates käesoleva seaduse maksma hakkamisest vastavatele vaestelastekohtutele alluvuse järgi kõik lõpetatud ja lõpetamata asjad ühes nende asjade väärtustega ning varandustega.

Hoolekandekohtute poolt otsustamata asjade arutamist ja otsustamist jätkavad vaestelastekohtud harilikus korras.

§ 3. Hoolekandekohtute asutamise ja vaestelastekohtute muutmise seaduse §§ 1—11 („Riigi Teataja“ nr. 55/56 — 1920.) kaotab maksvuse.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Jõeäär**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata, sest üksikud redaktsiooni komisjoni liikmed on selle teksti läbi vaadanud.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Masik'u puudumisel jääb praegu vahele seadus krediidi määramise kohta riigi keskasutustele — III lugemisel. Samuti jääb vahele rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Kornel'i puudumise pärast riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 1/2—1923. a.) § 1 täiendamise seadus — III lugemisel.

21. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse osalise muutmise ja täiendamise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja rkl. Holberg'i puudumisel täidab aruandja kohuseid üldkomisjoni esimees rkl. Jõeäär.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse

vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, I ja II osa.

Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse osalise muutmise ja täiendamise seadus.

I.

Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseadus („R. T.“ nr. 1/2—1923. a.) muudetakse ja täiendatakse järgmiselt:

1. Paragrahv esimesest (§ 1) jäetakse välja: IV astmest — „omavalitsuse asjade peavalitsuse juhataja“, „administratiivasjade peavalitsuse juhataja“.

2. Paragrahv esimene (§ 1) täiendatakse järgmiselt:

a) „III-a. Siseministeeriumi peasekretäär Mk. 27.000.—“;

b) IV astmesse paigutatakse täiendavalt — „siseministeeriumi administratiiv-osakonna direktor (osakonna juhataja)“;

c) V astmesse paigutatakse täiendavalt — „siseministeeriumi administratiiv-osakonna abidirektor (osakonna juhataja abi, ühtlasi ministeeriumi asjadevalitseja)“.

II.

Käesolev seadus hakkab maksma 1. aprillist 1926. a.

Juhataja **M. Juhkam:** Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Jõeäär:** Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Aruandja rkl. Martna puudumisel jäävad vahele seadus eripõhikirjade ja -põhimääruste alustel tegutsevate riiklikkude ettevõtete ja asutuste, samuti üksikute riigiasutuste valitseda olevate eriotstarbeliste kapitaalide kulude ja tulude 1926./27. a. erieelarvete kinnitamise kohta — III lugemisel; seadus Eesti ja Ameerika Ühisriikide vahelise sõprus-, kauba- ja konsulaarlepingu kinnitamise kohta — III lugemisel; alkoholikaupade salaveo vastu võitlemise konventsiooni, selle lõpuprotokolli ja Eesti, Soome ning Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vahelise kontrollvööde kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

22. Eesti, Läti ja Sotsialistlikkude Nõukogude Vabariikide Liidu vahel reisijate- ja kaubaveoraudtee otseühenduse konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.

Väliskomisjoni aruandja **A. Anderkopp** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, §§ 1 ja 2.

Eesti, Läti ja Sotsialistlikkude Nõukogude Vabariikide Liidu vahel reisijate- ja kaubaveoraudtee otseühenduse konventsiooni kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti, Läti ja Sotsialistlikkude Nõukogude Vabariikide Liidu vahel 29. oktoobril 1925. a. allakirjutatud konventsioon Eesti, Läti ja Sotsialistlikkude Nõukogude Vabariikide Liidu vahel reisijate- ja kaubaveoraudtee otseühenduse üle ühes lisadega tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsioon ühes lisadega ja eesti-keelset õlkega avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Juhataja **M. Juhkam:** Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Anderkopp:** Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Riigikogu läheb tagasi vahelejäänud päevakorrapunkti juurde.

23. Seadus krediidi määramise kohta riigi keskasutustele — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Masik** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Seadus krediidi määramise kohta riigi keskasutustele.

Määratakse krediiti 1926. a. esimese kolme kuu eelarve kuludest kokkuhoitud summade arvel järgmisteks otstarveteks:

KULUD.

ERAKORRALISED KULUD.

A. Riigi keskasutuste kulud.

Rahaministeerium

Peatükk I. Keskasutus.

§ 3. Toetus Eesti karskuliidule Mk. 1.000.000.—

Toetus omavalitsustele vastutasuks viinamüügi seaduse muutmise puhul ärajäänud toetussummale „ 13.000.000.—

Kokku peatükk I Mk. 14.000.000.—

Kokku rahaministeerium Mk. 14.000.000.—

Haridusministeerium.

Peatükk II. Majandusosakond.

§ 1. Toetus piiriäärsete maade kultuuri edendamiseks Mk. 1.000.000.—

Kokku peatükk II Mk. 1.000.000.—

Kokku haridusministeerium Mk. 1.000.000.—

Töö-hoolekandeministeerium.

Peatükk II. Hoolekande osakond.

§ 1. Toetus Eesti Punase Risti peavalitsusele Mk. 1.500.000.—

§ 2. Toetus vigastatud sõjameeste ühingu „ 1.000.000.—

§ 3. Toetus Laidoneri kapitaalile „ 500.000.—

Kokku peatükk II Mk. 3.000.000.—

Kokku töö-hoolekandeministeerium Mk. 3.000.000.—

Kokku riigi keskasutuste kulud Mk. 18.000.000.—

B. Operatsiooni fondid.

Rahaministeerium.

Peatükk I. Keskasutus.

§ 6. Maapanga põhikapitaal Mk. 100.000.000.—

Kokku peatükk I Mk. 100.000.000.—

Kokku rahaministeerium Mk. 100.000.000.—

Kokku operatsiooni fondid Mk. 100.000.000.—

Kokku erakorralised kulud Mk. 118.000.000.—

Kokku kulud . Mk. 118.000.000.—

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **E. Masik**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

24. Eripõhikirjade ja -põhimääruste alusel tegutsevate riiklikkude ettevõtete ja asutuste, samuti üksikute riigiasutuste valitseda olevate eriotstarbeliste kapitaalide kulude ja tulude 1926./27. a. erielarvete kinnitamise seadus — III lugemisel. Eelarve-komisjoni aruandja **M. Martna** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, § 1 ja § 2.

Eripõhikirjade ja -põhimääruste alusel tegutsevate riiklikkude ettevõtete ja asutuste, samuti üksikute riigiasutuste valitseda olevate eriotstarbeliste kapitaalide kulude ja tulude 1926./27. a. erielarvete kinnitamise seadus.

§ 1. Vabariigi Valitsusele antakse õigus riigi eelarve-seaduse § 17. nimetatud eripõhikirjade ja -põhimääruste alusel tegutsevate riiklikkude ettevõtete ja asutuste, samuti üksikute riigiasutuste valitseda olevate eriotstarbeliste kapitaalide kulude ja tulude 1926./27. aasta erielarveid kinnitada.

§ 2. Käesolev seadus hakkab maksma vastuvõtmisega.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava ena-

musega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **M. Martna**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

25. Eesti ja Ameerika Ühisriikide vahelise sõprus-, kauba- ja konsulaarlepingu kinnitamise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Martna** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, § § 1 ja 2.

Eesti ja Ameerika Ühisriikide vahelise sõprus-, kauba- ja konsulaarlepingu kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti ja Ameerika Ühisriikide vaheline sõprus-, kauba- ja konsulaarlepung ning selle juurde kuuluv protokoll, mõlemad alla kirjutatud Washingtonis 23. detsembril 1925. aastal, tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Lepingu ning selle juurde kuuluva protokolliga ingliskeelne algtekst eestikeelse tõlkega avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **M. Martna**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

26. Alkoholi-kaupade salaveo vastu võitlemise konventsiooni, selle lõpuprotokolliga ja Eesti, Soome ning Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vahelise kontrollvööde kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel. Väliskomisjoni aruandja **M. Martna** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, § § 1 ja 2. Alkoholi-kaupade salaveo vastu võitlemise konventsiooni, selle lõpuprotokolliga ja Eesti, Soome ning Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vahelise kontrollvööde kokkuleppe kinnitamise seadus.

§ 1. Alkoholi-kaupade salaveo vastu võitlemise

konventsiooni, selle lõpuprotokoll ja Eesti, Soome ning Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vaheline kontrollvööde kokkuleppe, missugused kõik kolm alla kirjutatud Helsingis, 19. augustil 1925. a., tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsiooni, lõpuprotokolliga ja kokkuleppe prantsuskeelne algtekst eestikeelse tõlkega avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **M. Martna**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

27. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse („R. T.“ nr. 1/2—1923. a.) § 1. täiendamise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Riigiametnikkude ja teenijate palgaseaduse („R. T.“ nr. 1/2—1923. a.) § 1. täiendamise seadus.

Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse („R. T.“ nr. 1/2—1923. a.) § 1 täiendatakse järgmiselt:

IV. riigikontrolli üldosakonna juhataja ja panga revident.

V. ja riigikontrollnõukogu asjadevalitseja.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **K. Kornel**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

28. Riigiteenistuses seisvatele maamõõtjatele Rahaasjanduse komisjoni aruandja **B. Oja** kannab ette ja

tükitöö pealt tasumaksmise seadus — III lugemisel. eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—3.

Riigiteenistuses seisvatele maamõõtjatele tükitöö pealt tasumaksmise seadus.

§ 1. Maamõõtjatele-riigiametnikkudele lubatakse maksta tehniliste välistööde eest tükitöö tasu.

§ 2. Maamõõtjatele ei makseta päevaraha § 1. ettenähtud juhtumisel tehniliste välistööde peale kulutatud aja eest.

§ 3. Tükitöö tasu normid kinnitab Vabariigi Valitsus.

Juhataja M. Juhkam: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja B. Oja: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

29. Notariuste kautsjoni muutmise seadus — III lugemisel. Kuna aruandja rkl. Holberg kohal ei ole, on sõna üldkomisjoni esimehel rkl. Jõeäär'il.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Notariuste kautsjoni muutmise seadus.

Notariaalseaduse § 8 muudetakse ja panakse maksma järgmiselt:

§ 8. Notariuste ametissenimetamisel maksavad nad nende seadusvastasest tegevusest ametalal tekkida võivate kahjude kindlustuseks kautsjoni: Tallinnas ja Tartus 200.000 marka ja muudes kohtades 100.000 marka.

Kui notariuste taksirahadest saadav aastane sissetulek ulatub üle 400.000 marga Tallinnas ja Tartus ja üle 250.000 marga muudes kohtades, siis on notariused kohustatud maksma kautsjoni suurendamiseks ühe viiendiku üleulatuvast summast, kunni kautsjoni kogusumma tõuseb Tallinnas ja Tartus 750.000 margani ja muudes kohtades 600.000 margani.

Kautsjon ja ta suurendamiseks maksetavad summad kantakse vastava rahukogu deposiidi arvele kas sularahas, riigi väärtpaberites

või ka niisugustes erakrediitasutuste väärtpaberites, mis kautsjoni-kõlbulikuks on tunnustatud kohtuministri poolt kokkuleppel rahaministriga. Väärtpaberite hinnad kautsjoni võtmiseks määrab iga poolaasta kohta rahaminister.

Märkus. Ametisolevad notaariused maksavad selle paragrahvi esimeses lõikes ettenähtud kautsjoni kuue kuu vältel käesoleva seaduse maksmahakkamisest arvates.

Juhataja M. Juhkam: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja A. Jõeäär: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **L. Raudkepp**.)

30. Tallinna tehnikumi põhikirja muutmise seadus — III lugemisel. Hariduskomisjoni aruandja **C. Schilling** (loeb): Tallinna tehnikumi põhikirja muutmise seadus.

J. Kana (töer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Seaduseelnõu I lugemisel juhtisin ma tähelepanu sellele, et see väikene seadus on praegusel korral asjata lappimine tehnikumi põhikirja juures, kuna tehnikumi hariduslik küsimus iseenesest vajab tõsisemat ja laiaulatuslikumat läbiarutamist. Sellepärast arvan, et praegu oleks veel viimane moment seda parandada ja niihästi seaduseelnõu pealkiri kui ka paragrahvid tagasi lükata.

Juhataja M. Juhkam: Rkl. Kana ettepanek on puht eitav ja ei tule sellepärast eraldi hääletamisele. Panen seaduseelnõu pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu pealkiri vastu võetud.

Aruandja C. Schilling kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega sissejuhataav osa ühes § 12-ga ja § 19.

Asutava Kogu seadusandliku delegatsiooni poolt 1920. aastal vastuvõetud Tallinna tehnikumi põhikirja §§ 12 ja 19 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

1. § 12. Tehnikum peetakse ülal riigi poolt. Peale riigi eelarve põhjal antavate krediitide

on tehnikumil erisummad. Erisummad moodustatakse õpilaste õppemaksudest ja muudest erisissetulekutest. Õppemaksu suuruse määrab haridusministeerium tehnikumi juhatase ettepanekul. Erisummad tarvitatakse riigi eelarve-summade täienduseks tehnikumi teaduslikkudeks ja õppeotstarbeteks. Erisummasid tarvitatakse haridusministeeriumi poolt kinnitatud eelarve järgi.

Eesti Tehnika Seltsil, kui tehnikumi asutajal, jääb õigus osa võtta hoolekogu kaudu tehnikumi juhtimisest ja ülespidamisest.

2. § 19. Vabariigi Valitsuse otsusega võib tarbekorral avada uusi osakondi ja osakondade juurde jaoskondi, mis vastavad tehnilise õppeasutuse ülesandele. Samuti võib Vabariigi Valitsus eelmises paragrahvis nimetatud osakondi ümber korraldada, ühendada ja sulguda.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **C. Schilling**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Aruandja rkl. Holberg'i puudumise tõttu jääb praegu vahele Riigikogu liikmete tasuja sõiduraha seadus — III lugemisel.

31. Rahvasteliidu põhikirja 16. artikli 1. paragrahvi muutmise protokoll kinnitamise seadus — III lugemisel. Väliskomisjoni aruandja rkl. Anderkopp'i puudumise pärast täidab aruandja kohuseid väliskomisjoni esimees rkl. Laidoner. Väliskomisjoni aruandja **J. Laidoner** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Rahvasteliidu põhikirja 16. artikli 1. paragrahvi muutmise protokoll kinnitamise seadus.

Rahvasteliidu põhikirja 16. artikli 1. paragrahvi muutmise kohta käiv protokoll, tehtud Genfis 27. septembril 1924. aastal ühes eksemplaaris, mis deponeeritud rahvasteliidu alalise sekretariaadi arhiivis, tunnustatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Protokoll prantsuskeelne tekst ühes eesti-keelse tõlkega avaldatakse alljärgnevalt ühes käesoleva seadusega.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **J. Laidoner**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

32. Eesti ja Soome vaheliste merialuste kaablite korrashoidmise ja kasutamise lepingu kinnitamise seadus — III lugemisel. Väliskomisjoni aruandja rkl. Tupits'i puudumise pärast täidab aruandja kohuseid väliskomisjoni esimees rkl. Laidoner. Väliskomisjoni aruandja **J. Laidoner** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, §§ 1 ja 2.

Eesti ja Soome vaheliste merialuste kaablite korrashoidmise ja kasutamise lepingu kinnitamise seadus.

§ 1. Leping Eesti ja Soome vahel Eesti ja Soome vaheliste merialuste kaablite korrashoidmise ja kasutamise kohta, samuti ka nende kaablite abil toimetatava telegraafilise ja kaugekõnelise läbikäimise kohta Eesti ja Soome vahel, mis algkirjas mõlema riigi valitsusvolinikkude poolt Helsingis aprillikuu kahekümnendal päeval, ükstuhat üheksasada kahekümne viiendal aastal alla kirjutatud, tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Leping ja tema juurde kuuluva lõpu-protokoll eesti-, soome- ja rootsikeelsed tekstid avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **J. Laidoner**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

33. Eesti ja Saksa vahelise kriminaalasjuriidilise abi- Väliskomisjoni aruandja rkl. Anderkopp'i puudumise pärast täidab aruandja kohuseid välis-

andmisest tekkivate kulude kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel. komisjoni esimees rkl. Laidoner.

Väliskomisjoni aruandja **J. Laidoner** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse

vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, § § 1 ja 2.

Eesti ja Saksamaa vahelise kirimnaalasjus juriidilisest abiandmisest tekkivate kulude kokkuleppe kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti ja Saksamaa vaheline kokkulepe kriminaalasjus juriidilisest abiandmisest tekkivate kulude kohta, mis sõlmitud nootdevahetuse teel Berliinis, 25. novembril 1925. a., tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Kokkuleppe nootede saksakeelne tekst ja nende eestikeelne tõlge avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Juhataja M. Juhkam: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja J. Laidoner: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata:

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Riigikogu asub vahelejäanud 28. päevakorra-punkti juurde.

34. Riigikogu liikmete tasu- ja sõiduraha seadus — III lugemisel. Kodukorra komisjoni aruandja rkl. Holberg'i puudumise pärast täidab aruandja kohuseid komisjoni esimees rkl. Anderkopp.

Kodukorra komisjoni aruandja **A. Anderkopp** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja § 1.

Riigikogu liikmete tasu- ja sõiduraha seadus.

§ 1. Riigikogu liige saab kuutasu 18.000 marka.

Juhataja M. Juhkam: Sõna on korra kohta rkl. Pool'il.

Th. Pool (töer): Ma andsin kirjalikult sisse paranduse § 1. kohta enne, kui juhataja paragrahvi hääletama hakkas. Kuna juhataja arvas, et see parandus käib § 2. kohta, siis palun paranduse hääletamisele panna.

Juhataja M. Juhkam: § 1. kohta enam parandust teha ei saa.

Aruandja A. Anderkopp (loeb):

§ 2. Riigikogu esimees saab kuutasu Riigivanema palga suuruses ja peale selle riigi poolt korteri.

V. Linnamägi (krst): Kordan II lugemisel tehtud parandus-ettepanekut: „§ 2. Riigikogu esimees saab kuutasu 50.000 marga suuruses ja peale selle antakse temale riigi poolt korter ühes kütte ja valgustusega.“

Th. Pool (töer): Teen ettepaneku § 2. juurde, mille ma juba II lugemisel tegin. Sõna „kuutasu“ järele lisada sõnad „aasta kestel“, sel eeldusel, et teen ettepaneku § 2. järele võtta uus paragrahv, samasisuline paragrahv, mida ma § 1. juurde parandusena esitaksin. (Vahelhüüded: Ei saa.)

Juhataja M. Juhkam: On tehtud kaks parandus-ettepanekut § 2. kohta. Rkl. Linnamägi poolt, võtta § 2 järgmises redaktsioonis: „Riigikogu esimees saab kuutasu 50.000 marga suuruses ja peale selle antakse temale riigi poolt korter ühes kütte ja valgustusega.“ Rkl. Pool'i poolt on ettepanek tehtud, sõna „kuutasu“ järele võtta sõnad „aasta kestel“. Aruandja lõpusõna ei tarvita. Hääletamisele tuleb rkl. Linnamägi ettepanek ja siis rkl. Pool'i ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Linnamägi ettepanek tagasi lükatud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Pool'i ettepanek tagasi lükatud. Asun § 2. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2. vastu võetud.

Aruandja A. Anderkopp (loeb):

§ 3. Riigikogu juhatus, komisjonide ja alamkomisjonide koosolekutest osavõtmise, komisjoni koosolekul tegeliku sekretääri kohuste täitmise ning aruandmise eest komisjonis ja Riigikogus maksetakse Riigikogu liikmetele lisatasu.

Riigikogu juhatus liikmetele maksetakse erilist lisatasu.

Lisatasud määratakse Riigikogu kodukorras ja nende kogusumma kuus üksikule Riigikogu kui ka Riigikogu juhatus liikmele ei tohi olla kõrgem kui kaksteist tuhat marka.

Riigikogu esimees ei saa käesolevas paragrahvis ettenähtud lisatasusid.

Th. Pool (töer): Teen ettepaneku, § 3. lõppu võtta lause: „Riigikogu liige saab palka

aja kestel, millal Riigikogu koos viibib, kuid mitte rohkem kui kuue kuu eest aastas.“

O. Gustavson (stp): Ma tahtsin ainult niipalju tähendada, et praegu vaevalt III lugemisel küll võimalik on selle paragrahvi juurde vastu võtta esitatud parandust. Härra Pool tegi selle paranduse II lugemisel § 1. juures. § 1 on aga nüüd III lugemisel vastu võetud. Ma ei mäleta ühtki juhust, kus Riigikogu oleks paranduse, mis ühe paragrahvi juures on II lugemisel tehtud ja tagasi lükatud, III lugemisel teise paragrahvi juures vastu võtnud. Küll aga tean ma juhtumisi, kus ettepanekud on just sel põhjusel hääletamiselt ära langenud.

Juhataja **M. Juhkam**: Sõna on korra kohta rkl. Anderkopp'il.

A. Anderkopp (töer): Minu arvates ei ole siin mingisugust parandust, sellepärast et kui tema on vastuvõetav ühe paragrahvi juures, on ta ka põhimõtteliktult vastuvõetav teise paragrahvi juures. (Vahehüüe K. Virma, stp poolt.) Härra Virma, Teie ehk võtate pärast mind sõna, ärge segage! Meil on Riigikogus sellekohast praksist mitu korda enne olnud. Ma tuletan meelde ühe viimase juhtumise, see oli nimelt popsiseaduse juures. Meil kukkus läbi ühe paragrahvi juures parandus, et maaomanikule, kellelt maa popsnikule eraldatakse, antakse riigi maa-tagavarast maad juurde, ma tegin selle paranduse teise paragrahvi juurde, mis ka vastu võeti. (O. Gustavson, stp: Härra Anderkopp, Teie tegite selle II lugemisel.) Milles see siis asja muudab? Kuulge, meie muutsime siis seadust III lugemisel ja mispärast ei ole see praegu vastuvõetav. Võib olla on arusaamine nüüd teine?

Juhataja **M. Juhkam**: Sõna on korra kohta rkl. Virma'l.

K. Virma (stp): Niisugust vaba seletust ei ole veel kuulda olnud, et III lugemisel paranduse võiks ühe paragrahvi juurest teise juurde üle viia; siis võiks ju parandus ühe seaduse juurest teise juurde ka minna, ja kõik parandused võiks seaduse lõppu paigutada. Niisugust vaba korda kuulen ma esimest korda, ja et nüüd Riigikogu koju minnes veel uut korda looma hakkaks, see oleks tõesti otstarbekohatu. Nii vabalt ei tohiks meie talitada. Ainult üks põhjendus on lubatavaks tunnustatud ja see on, et kui asi seaduse redaktsiooni puudutab, ehk kui teatud paragrahvid vastolus on

el mistega, siis viiakse vastavad paragrahvid kooskõlasse, ja seda lubab kodukord III lugemisel teha. Et aga parandus, mis täiesti sisuline ja kuulus eelmise paragrahvi juurde, viiakse kontrabandina kuskile seaduse lõppu, seda teha ei tohi.

Juhataja **M. Juhkam**: Hääletamise juures on tekkinud lahkarvamised. Peale selle on ka Riigikogu kaks tundi töötanud. Kuulutan viieminutilise vaheaja, et juhatus saaks küsimust kaaluda.

Vaheaeg algab kell 9.30 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 9.50 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Juhkam**.

Sekretäri kohal abisekretäär **L. Raudkepp**.

Juhataja **M. Juhkam**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

§ 1. hääletamisel on juhtunud arusaamatus, rkl. Pool on teinud paranduse enne hääletamist. Mina sain parandusest teisiti aru, kui ta tõepoolest oli. Juhatus kaalus küsimust ja jõudis otsusele, et § 1 tuleb uuesti hääletamisele. Korra kohta on sõna rkl. Kerem'il.

A. Kerem (rhv): Kui § 1 uuesti hääletamisele tuleb, siis võiks ka uusi ettepanekuid teha, sest hääletamisele panemine oli niivõrd kiire, et mõned suutsid oma ettepanekuid siia lauale panna ja kuna teised tahtsid seda alles teha, siis oli juba paragrahv hääletatud. Sellepärast arvan mina, et kui § 1 uuesti hääletatakse, siis võiks ka uusi ettepanekuid teha.

Juhataja **M. Juhkam**: Läbirääkimised on lõpetatud, uusi ettepanekuid enam teha ei saa. Hääletamisele tuleb rkl. Pool'i poolt ettepanekud parandus, mis järgmine: „Teen ettepaneku, § 1. lõppu ligi lisada sõnad „Aja kestel, millal Riigikogu koos viibib, kuid mitte rohkem kui 6 kuu eest aastas“. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 20 häält, vastu 23, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on antud 21 häält, vastu 42 häält, (Üldine naer.) seega on ettepanek tagasi lükatud. Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

Nüüd tuleb hääletamisele § 3. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 3 vastu võetud.

Aruandja **A. Anderkopp** (loeb):

§ 4. Riigikogu liikmetele maksetakse söiduraha posthobuste taksi järgi tema elukohast kunni lähema raudteejaamani või laevasadamani Riigikogu istungjärgule ja tagasi.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) § 4. poolt on 24 häält, vastu 14, seega on § 4 vastu võetud.

Aruandja **A. Anderkopp** (loeb):

§ 5. Riigikogu liikmed saavad kuus 4.000 marka korteriraha.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) § 5. poolt on 24 häält, vastu 17 häält, seega on § 5. vastu võetud.

Aruandja **A. Anderkopp** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 6 ja 7.

§ 6. Riigikogu määrab oma kodukorras, missugused Riigikogu liikmete koosolekutelt puudumised loetakse vabandamatuteks ja kui suured mahaarvamised tasust tehakse nende eest.

§ 7. Käesolev seadus hakkab maksma uue Riigikogu volituste algusega, millega maksvuse kaotab Riigikogu poolt 8. märtsil 1923. a. vastuvõetud Riigikogu liikmete tasu ja söiduraha seadus („Riigi Teataja“ nr. 43 — 1923. a.).

Juhataja **M. Juhkam**: Enne lõpuhääletamist on sõna hääletamise motiivide kohta rkl. Strandman'il.

O. Strandman (tõer): Kuna tööerakonna poolt ettepanud parandused kõik tagasi on lükatud, siis teatan, et meie rühm selle seaduse vastu hääletab.

Juhataja **M. Juhkam**: Sõna on hääletamise motiivide kohta rkl. Kerem'il.

A. Kerem (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Parandused, mis minu rühm tegi, on tagasi lükatud. (Vahelhüüe: Teie rühm ei ole teinud parandusi III lugemisel.) Osa III lugemisel tehtud parandusi ei hääletatud, aga meie parandused tehti II lugemisel täies ulatuses. Meie rühmal oli kavatsus neid parandusi ka III lugemisel korrata, kui siin eri kiirusega hääleta-

mist ette ei oleks võetud, mis meilt selle võimaluse võttis. Besti rahvaerakonna rühm ei hääleta aga sellegi peale vaatamata vastu võetud seaduse vastu ja nimelt järgmistel motiividel: kui käesolev seadus tagasi lükatase, siis jääb maksma vana palgaseadus, mille järgi Riigikogu liikmete palk valitsuse liikme palgast ära on, ja kui III Riigikogu hakkab valitsuse liikmete palku reguleerima, ning neid juhuslikult isegi veel tõstab, siis on sellest ka III Riigikogu liikmete palga tõus. Sarnast seisukorda ei saa aga meie kuidagi õigeks pidada. Senni on Riigikogu liikmed saanud palka alati kooskõlas valitsuse liikmete palkadega, sedamööda kuidas on reguleeritud valitsuse liikmete palku, kui on viimastele 14. kuu palk maksetud, siis on Riigikogu liikmed seda sama saanud. Ma arvan, et meil tulevikuski sama praksis maksma jääb, kui uus palgaseadus seda pahet ei kõrvalda. Jääksime vana palgaseaduse juurde, siis võib Riigikogu liikme palga ülemäär tõusta III Riigikogus kunni 360 tuhandeni, tähendab, jääks maksma sama ülemäär, mis maksev II Riigikogu liikme palga kohta. Kuid see ei ole kõik. Peaks III Riigikogu valitsuse liikmete palku hakkama tõstma, mis väga tõenäolik, siis on selle järeldus, et valitsuse liikmete palkadest ära rippudes III Riigikogu liikmete palganorm tuntavalt veel kerkib. (A. Anderkopp, tõer: Ega endale palku tõsta saa!) Jah, siin võib ju rääkida, et Riigikogu omale palku määrata ei saa, kuid tegelikult kujuneb asi nii, et omale palka küll ei tõsteta, aga tegelikult tõusevad palgad iseenesest, ja siis võtab igaüks selle tõusu heameelega vastu. Siin võiks ju samuti täakida, et omale ei saa 13. või 14. kuu palka määrata, aga minul ei ole teada, et üks või teine Riigikogu liige kunagi selle vastu oleks olnud.

Juhataja **M. Juhkam**: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Bauer'il.

H. Bauer (krst): Kristliku rahvaerakonna rühma poolt on selle seaduse kohta nii teisel kui ka kolmandal lugemisel tehtud mitmesuguseid ettepanekuid, kuid kuna need parandused läbi ei ole läinud, ning rühm leiab, et see õiglane ei ole, kui Riigikogu liikmete palku tõstetakse, kuna ametnikkude ja tööliste palkadega seda veel ei ole tehtud, siis hääletab ta selle seaduse vastu.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seaduseelnõu poolt on 30 häält, vastu 16 häält, seega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Kuna käesolev seadus üksikute redaktsiooni komisjoni liikmete poolt läbi vaadatud, teen ettepaneku, seadus vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

35. Eesti ja Soome vahelise töö-õnnetustest tekkivate kahjude tasumise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.

Et töökaitse komisjoni aruandja rkl. Johanson puudub, täidab aruandja kohuseid komisjoni abiesimees rkl. Voiman.

Töökaitse komisjoni aruandja **J. Voiman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja § § 1 ja 2.

Eesti ja Soome vahelise töö-õnnetustest tekkivate kahjude tasumise konventsiooni kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti ja Soome vaheline konventsioon töö-õnnetustest tekkivate kahjude tasumise kohta, mis alla kirjutatud Helsingis 10. detsembril 1925. a., tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsiooni prantsuskeelne algtekst eestikeelse tõlkega avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **J. Voiman**: Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

36. Eesti-Briti vahelise kurjategijate väljaandmise lepingu kinnitamise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, § § 1 ja 2.

Eesti-Briti vahelise kurjategijate väljaandmise lepingu kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti-Briti vaheline kurjategijate väljaandmise leping, mis alla kirjutatud Londonis,

18. novembril 1925. a., tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Lepingu ingliskeelne algtekst ja eestikeelne tõlge avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **K. Kornel**: Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

37. Eesti ja Läti vahelise kalakaitse ja kalaasjanduse korraldamise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.

Maakomisjoni aruandja **J. Uibopuu** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja § § 1 ja 2.

Eesti ja Läti vahelise kalakaitse ja kalaasjanduse korraldamise konventsiooni kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti ja Läti vaheline kalakaitse ja kalaasjanduse korraldamise konventsioon, mis alla kirjutatud Riias 28. oktoobril 1925., tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsiooni prantsuskeelne tekst eestikeelse tõlkega avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **J. Uibopuu**: Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

(Sekretäri kohale asub abisekretäär **J. Piiskar**.)

38. Konsulaar-seadustiku täiendamise

Et üldkomisjoni aruandja rkl. Holberg puudub, täidab aruandja kohu-

seadus — III lugemisel. seid komisjoni esimees rkl. Jõeäär.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Konsulaarseadustiku täiendamise seadus.

4. detsembri 1925. a. „Konsulaarseadustiku muutmise seaduse“ („R. T.“ nr. 195/196—1925. a.) „Konsulaarmaksude tariif“ täiendatakse järgmise § 37-ga:

§ 37. Käesolev tariif tuleb lugeda minimaal tariifiks. Kui mõni välisriik võtab Eesti kodanikkudelt kõrgemaid makse, on välisministril õigus ette kirjutada vastastikkuse alusel võtta nende riikide kodanikkudelt samakõrgeid konsulaarmakse, välja arvatud tariifis ettenähtud viisamaksud (§ 2), mille kõrgendamise sünnib sise- ja välisministrite nõusolekul.

Juhataja **M. Juhkam:** Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Jõeäär:** Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

39. Siseministeriumi administratiiv-osakonna asutamise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja puudumise pärast täidab aruandja kohuseid üldkomisjoni esimees rkl. Jõeäär.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—3.

Siseministeriumi administratiiv-osakonna asutamise seadus.

§ 1. Siseministeriumi keskasutustest: ministri kantselei, administratiivasjade peavalitsus ja omavalitsusajade peavalitsus, moodustatakse administratiiv-osakond.

§ 2. Paragrahv 1. loetletud keskasutuste ülesanded lähevad administratiiv-osakonnale üle.

§ 3. Käesolev seadus hakkab maksma 1. aprillist 1926. a.

Juhataja **M. Juhkam:** Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Jõeäär:** Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

40. Külgehakkavate- ja suguhaiguste registreerimise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—3.

Külgehakkavate- ja suguhaiguste registreerimise seadus.

§ 1. Kõik vabariigis töötavad arstid on kohustatud registreerima iga nende poolt konstateeritud külgehakkava- ja suguhaiguse juhtumise.

§ 2. Sunduslikule registreerimisele kuuluvate külgehakkavate- ja suguhaiguste nimesetiku, registreerimiskaartide täitmise ja edasi saatmise korra ning tähtjad määrab töö-hoolekandeminister tervishoiu peavalitsuse juhataja ettepanekul. Samal viisil, kuid ära kuulates statistika keskbüroo juhataja seisukohta, määratakse registreerimiskaartide sisu ja vorm.

§ 3. Külgehakkavate haiguste ja suguhaiguste registreerimiskaartide saatmise postikulud tasub töö-hoolekandeministerium.

Juhataja **M. Juhkam:** Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Tamm:** Kuna käesolev seadus redaktsiooni komisjoni liikmete poolt läbi vaadatud, teen ettepaneku, see vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

41. Lisarahukohtunikkude asukoha muutmise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Lisarahukohtunikkude asukoha muutmise seadus.

Kohtute asutamise seaduse (S. k. XVI. k.) § 569 pannakse maksma järgmiselt:

§ 569. Lisarahukohtunikud asuvad Riigikohtu juures ja neid komandeeritakse vajaduse korral Riigikohtu korraldusega vastava rahukogu ettepanekul jaoskonna rahukohtunikkude kohuste täitmisele.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Jõeäär**: Teen ettepaneku, käesolev seadus vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

42. Rahukogude korraldavate ja üldkoosolekute koosseisu muutmise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **K. Kornel** (loeb): Rahukogude korraldavate ja üldkoosolekute koosseisu muutmise seadus.

A. Jõeäär (stp): Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu päevakorrast ära

võtta. Ta ei ole sedavõrd kiire iseloomuga, et ta peaks kiires korras täna vastu võetama. Tõepoolest tekib kahtlus, kas seda seaduseelnõu tõsiselt on tarvis. Kõik need põhjused, mis pärast ta tuleks tagasi lükata, kandsin mina ette käesoleva seaduseelnõu I lugemisel. Kuna Riigikogu tööd lõpupoole on ja ei suudeta käesolevale seaduseelnõule küllalt tähelepanu anda, oleks parem, kui ta tuleks III Riigikogus arutamisele. Sellepärast teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu täna päevakorrast ära võtta.

M. Laarman (põl): Ma leian, et rkl. Jõeäär'i põhjendus küllalt asjalik ei olnud, käesolevat seadust päevakorrast ära võtta, kui meeles pidada seda, et meil päevakorda praegusel korral on võetud need seaduseelnõud, mida vanematekogu on leidnud, et nad tingimata tulevad vastu võtta praeguses Riigikogus. (Vahelhüüe J. Vain'i, stp poolt.) Härra Vain, Teie vast lubate, et ma lõpetan. (J. Vain, stp: Teie ehk lubate, et ma Teile õige tee juhatan.) Kui see õige tee rappa viib, siis ei saa ma seda tarvitada. Ühe osa seaduseelnõusid on vanematekogu tunnistanud kiireks ja teise osa

seaduseelnõusid pärast komisjonid. Need seadused peaksid veel vastu võetama. Ma arvan, sellega ei ole põhjendatud see ettepanek, mille härra Jõeäär tegi.

Juhataja **M. Juhkam**: Sõna on aruandjal.

Aruandja **K. Kornel**: Juba varemalt oli mul juhus juhtida tähelepanu sellele peale, et see väikene seaduseelnõu siiski väga tarvilik on. Kuigi see seaduseelnõu komisjonis mõttevahetusi äratas ja teatud mõtete lahkuminekku esile kutsus, siiski pooldas komisjoni enamuse seda seisukohta, et käesolev seaduseelnõu tuleb vastu võtta.

Põhjenduse kandsin juba siin varemalt ette ja võiksin ainult öelda seda, et see loomulik ei ole, kui rahukohtunikud, kes kuuluvad rahukogude järelevalve alla, rahukogu üldkoosolekute osa võtavad. Praegu on kontroleeriv osa vähem kui kontroleeritav, ja see on loomuvastane. Komisjoni nimel toetan seaduse vastuvõtmist.

Juhataja **M. Juhkam**: Panen rkl. Jõeäär'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 17 häält, vastu 15 häält, seega on ettepanek vastu võetud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepaneku poolt on 20 häält, vastu 18 häält, seega on ettepanek vastu võetud.

43. Õppursõduritele maksuta õpiabinõude muretsemise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel.

Hariduskomisjoni aruandja **E. Martinson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Õppursõduritele maksuta õpiabinõude muretsemise seaduse täiendamise seadus.

Riigikogu poolt 29. juunil 1922. a. („R. T.“ nr. 89 — 1922. a.) vastuvõetud õppursõduritele maksuta õpiabinõude muretsemise seadus täiendatakse järgmise lõikega:

„Tartu ülikoolis, Tallinna tehnikumis, Tallinna konservatooriumis, Tartu konservatooriumis ja „Pallase“ kunstikoolis Tartus antakse õppursõduritele 1. aprillist 1926. a. arvates õpiabinõude tarvitamise asemel vastav toetus rahas kahetuhanda viiesaja (2.500) marga suuruses iga õppursõduri kohta õppeaastas. Neis õppeasutustes üldtähtendatud seaduse alusel enne käesoleva seaduse maksamahakka-

mist muretsetud õpiabinõud jäävad edasi õpilastele maksuta tarvitada ja võivad nimetatud õppeasutused haridusministeeriumi nõusolekul neid õpiabinõusid tarbekorral tasuta anda õppursõduritele omanduseks.“

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud. Aruandja poolt on ettepanek, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

44. Riigikohtu seaduse § 17. muutmise seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **A. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu

pealkiri ja tekst.

Riigikohtu seaduse § 17. muutmise seadus.

Riigikohtu seaduse § 17 („Riigi Teataja“ nr. 82/83 — 1919. a. ja nr. 42 — 1923. a.) muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 17. Administratiiv-osakonnal on endise Vene senati esimese, teise, kolmanda ja neljanda departemangu õigused ja kohustused. Peale selle alluvad temale:

1) kaebused revisjoni korras siseministri otsuste peale ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise asjus;

2) kaebused administratiiv-asjus rahukohunikude ja rahukogude otsuste peale 12. veebruaril 1919. a. administratiiv-kohtu seaduse („Riigi Teataja“ nr. 10 — 1919. a.) korras ja alustel.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Tamm**: Et käesolev seaduseelnõu on redaktsiooni komisjoni liikmete poolt läbi vaadatud, siis teen ettepaneku, see lõpulikult vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

45. Ühingute ja nende liitude seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

Ühingute ja nende liitude seadus.

Aruandja **V. Hasselblatt** (loeb):

§ 1. Ühinguks käesoleva seaduse mõttes loetakse kolme või rohkem isiku ühendus, kes oma ühise tegevuse alaks võtnud mõnesuguse sihi teostamise, mis ei ole seotud ainelise kasu taotlemisega, liiduks aga kahe või enama niisuguse ühingu ühendus.

O. Gustavson (stp): Teen ettepaneku, käesoleva paragrahvi algus redigeerida järgmiselt: „Käesoleva seaduse alla kuuluvaks ühinguks jne.“ Käesolev seadus redigeeriti alguses nõnda, et katsuti vahet teha ühisuse ja ühingu vahel, selles mõttes nimelt, et ühisus tähendab ainelist kasu taotlemaid, ühing aga ainelist kasu taotlemata seltse. Nüüd aga pärast läbirääkimistel on selgunud, et sarnane vahetegemine on kunstlik ega pea paika. On kokku lepitud nõnda, et olgu selts ainelist kasu taotlev või taotlemata, tuleb teda ikkagi nimetada ühinguks. See parandus on seaduses järjekindlalt läbi viidud, ühisuse asemel tarvitades ühing. Et aga selle tagajärjel § 1. ebaselgeks muutub, teengi ettepaneku, käesoleva paragrahvi algus redigeerida nõnda, nagu ma juba ette kandsin.

Juhataja **M. Juhkam**: Aruandja ühineb ettepanekuga, sellepärast viimane eraldi hääletamisele ei tule. Asun § 1. hääletamisele ühes tehtud parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1. ühes parandusega vastu võetud.

Aruandja **V. Hasselblatt** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 2.

§ 2. Ühingu või liidu nimeks ei või võtta mõne teise ühingu või liidu nime ilma eraldava vahe tähendamata.

Aruandja **V. Hasselblatt** (loeb):

§ 3. Kõigil poliitilistel ühingutel ja liitudel peab olema põhikiri ja eestseisus või juhatus.

Poliitilise ühingu või liidu eestseisus või juhatus on kohustatud kahe nädala vältel, arvates ühingu või liidu asutamise päevast, esitama põhikirja kui ka eestseisuse liikmete nimekirja kohalikule politseiülemale, mille üle teatajale antakse maksuta kviitung.

Samuti peab teatama igast muudatusest poliitilise ühingu või liidu põhikirjas ja eestseisuse või juhatuse koosseisus, kui ka liidust lahkvatest või liitu juurdetulevatest ühingutest.

O. Gustavson (stp): Panen ette, § 3. välja jätta. Selle paragrahvi otstarb on tõmata vahet harilikkude ühingute ja poliitiliste ühingute vahel. § 3. näeb ette, et poliitilistel ühingutel ja liitudel peab olema eestseisus või juhatus ja põhikiri. Tegelikult on lugu nõnda, et vaevalt küll ühtki muud ühingut saaks olla ilma juhatuseta ja põhikirjata. Siiaamaani oleme läbi saanud, ilma et meie edasi oleksime kultiveerinud seda Vene aja pärandust, mille järgi oli tarvis politseile teatada igasuguse seltsi juhatuse koosseis. Tänapäev ei nõuta sarnast teadaannet ei poliitiliselt ega apoliitiliselt organisatsioonilt. Ma ei ole kuulnud, et selle tagajärjel oleks meie poliitilisel politseil seltside tegevuse järele valvamine raskendatud olnud. Siit peale tahetakse sisse seada uus kord, nimelt sarnane, kus harilikud seltsid ja ühingud samuti ka liidud ei tarvitse üldse oma olemasolust teatada, poliitilised ühingud aga pannakse politseilise kontrolli alla. Üldkommissjonis, kus see paragrahv arutusel oli, lükati see II lugemisel tagasi, võeti aga III lugemisel juhuslikult uuesti sisse, leides, et mingit asjalikku alust ei ole sarnast vahet nende kahte liiki ühingute vahel teha, teengi ettepaneku, § 3. välja jätta.

Aruandja **V. Hasselblatt**: Üldkommissjonis olid selle paragrahvi kohta pikad ja

laidad vaidlused, ja üldkommissjon võttis III lugemisel selle paragrahvi siiski sisse, silmas pidades peaaesjalikult järgmisi põhjusi: 1) on meil demokraatlikus riigis poliitilised ühingud niivõrd mõõduandvad ja riiklikus elus niivõrd tähtsad faktorid, et nende kohta tuleb maksuma panna see kord, et riigivalitsusel oleks ülevaade nende poliitiliste ühingute üle; 2) ei tohi meie unustada, et meie oma riigi poliitilise elu püsivuse huvides ei tohiks poliitiliste ühingute suhtes kaugemale minna, kui teiste maade seadusandlused, iseäranis kui meie silmas peame meie geopoliitilist seisukorda. Selle paragrahviga leppisid üldkommissjonis peaaegu kõik rühmad, ma ei saa sel põhjusel ühineda rkl. härra Gustavson'i ettepanekuga ja soovin § 3. vastuvõtmist.

46. Koosoleku Juhataja **M. Juhlõpetamine** **kam:** Rkl. Gustavson'i ettepanek, kui puht eitav, eraldi hääletamisele ei tule.

kvoorumipuu- Rkl. M. Martinson palub dumisel. kvoorum kindlaks määrata. (Helistatakse kõrvalruumidesse.) Saalis viibib 37 Riigikogu liiget, seega puudub kvoorum. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 10.50 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **M. Juhkam.**

Abisekretäär **L. Raudkepp.**

Abisekretäär **J. Piiskar.**

